

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τέταρτο τμήμα)

της 24ης Νοεμβρίου 2011 *

Στην υπόθεση C-404/09,

με αντικείμενο προσφυγή του άρθρου 226 ΕΚ λόγω παραβάσεως, η οποία ασκήθηκε στις 20 Οκτωβρίου 2009,

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την D. Recchia, καθώς και από τους F. Castillo de la Torre και J.-B. Laignelot, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

προσφεύγουσα,

κατά

Βασιλείου της Ισπανίας, εκπροσωπούμενου από την N. Díaz Abad, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

καθού,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ισπανική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους J.-C. Bonichot, πρόεδρο τμήματος, A. Prechal (εισηγήτρια), K. Schiemann, C. Toader και E. Jarašiūnas, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott
γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 28ης Ιουνίου 2011,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

¹ Η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ζητεί, με την προσφυγή της, από το Δικαστήριο να διαπιστώσει ότι:

— το Βασίλειο της Ισπανίας, εγκρίνοντας τη λειτουργία των υπαίθριων ορυχείων «Fonfría», «Nueva Julia» και «Ladrones» χωρίς να εξαρτήσει τη χορήγηση των σχετικών αδειών από την πραγματοποίηση εκτιμήσεως προκειμένου να προσδιοριστούν, να περιγραφούν και να αξιολογηθούν δεόντως τα άμεσα, έμμεσα και σωρευτικά αποτελέσματα των υφιστάμενων υπαίθριων εξορυκτικών έργων,

παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 2, 3 και 5, παράγραφοι 1 και 3, της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (ΕΕ L 175, σ. 40), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/11/ΕΚ του Συμβουλίου, της 3ης Μαρτίου 1997 (ΕΕ L 73, σ. 5, στο εξής: τροποποιημένη οδηγία 85/337).

- από το 2000, έτος κατά το οποίο η περιοχή «Alto Sil» χαρακτηρίστηκε ως περιοχή ειδικής προστασίας (στο εξής: ΖΕΠ) δυνάμει της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 2ας Απριλίου 1979, περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών (ΕΕ ειδ. έκδ. 15/001, σ. 202), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/49/ΕΚ της Επιτροπής, της 29ης Ιουλίου 1997 (ΕΕ L 223, σ. 9, στο εξής: οδηγία για τα πτηνά), το Βασίλειο της Ισπανίας,

- εγκρίνοντας τη λειτουργία των υπαίθριων ορυχείων «Nueva Julia» και «Ladrones» χωρίς να εξαρτήσει τη χορήγηση των σχετικών αδειών από την πραγματοποίηση εκτιμήσεως των ενδεχομένων επιπτώσεων των εν λόγω έργων και, εν πάση περιπτώσει, χωρίς να πληρούνται οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες επιτρέπεται η υλοποίηση έργου παρά τους κινδύνους που ενέχει για τον αγριόκουρκο (*Tetrao urogallus*), ένα από τα στοιχεία του φυσικού πλούτου που δικαιολόγησαν τον χαρακτηρισμό της περιοχής «Alto Sil» ως ΖΕΠ, ήτοι να μην υφίστανται εναλλακτικές λύσεις, να συντρέχουν επιτακτικοί λόγοι σημαντικού δημοσίου συμφέροντος και να ανακοινωθούν στην Επιτροπή τα αντισταθμιστικά μέτρα που είναι αναγκαία προς διασφάλιση της συνοχής του όλου προγράμματος Natura 2000, καθώς και

- παραλείποντας να λάβει τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να αποτρέψει την υποβάθμιση των οικοτόπων, περιλαμβανομένων των οικοτόπων ειδών, και την πρόκληση σημαντικών διαταράξεων για τον αγριόκουρκο, του οποίου η παρουσία στη συγκεκριμένη περιοχή δικαιολόγησε τον χαρακτηρισμό της ως ΖΕΠ, από τη λειτουργία των ορυχείων «Feixolín», «Salguero-Prégame-Valdesegadas», «Fonfría», «Ampliación de Feixolín» και «Nueva Julia»,

παρέβη, όσον αφορά τη ΖΕΠ «Alto Sil», τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 6, παράγραφοι 2 έως 4, της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας (ΕΕ L 206, σ. 7, στο εξής: οδηγία για τους οικοτόπους), σε συνδυασμό με το άρθρο 7 της οδηγίας αυτής·

— από τον Ιανουάριο του 1998, το Βασίλειο της Ισπανίας, παραλείποντας, όσον αφορά την εξορυκτική δραστηριότητα των ορυχείων «Feixolín», «Salguero-Prégame-Valdesegadas», «Fonfría», και «Nueva Julia», να λάβει τα αναγκαία μέτρα προς εξασφάλιση της διατηρήσεως του οικολογικού ενδιαφέροντος που παρουσίαζε σε εθνικό επίπεδο η περιοχή «Alto Sil», η οποία είχε προταθεί ως τόπος κοινοτικής σημασίας (στο εξής: ΤΚΣ) δυνάμει της οδηγίας για τους οικοτόπους, παρέβη, όσον αφορά την προταθείσα περιοχή «Alto Sil», τις υποχρεώσεις που υπέχει από την ως άνω οδηγία, όπως έχει ερμηνευθεί από το Δικαστήριο με τις αποφάσεις της 13ης Ιανουαρίου 2005, C-117/03, Dragaggi κ.λπ. (Συλλογή 2005, σ. I-167), και της 14ης Σεπτεμβρίου 2006, C-244/05, Bund Naturschutz in Bayern eV κ.λπ. (Συλλογή 2006, σ. I-8445)·

— από τον Δεκέμβριο του 2004, το Βασίλειο της Ισπανίας:

— επιτρέποντας την άσκηση υπαίθριων εξορυκτικών δραστηριοτήτων (στα ορυχεία «Feixolín», «Salguero-Prégame-Valdesegadas», «Fonfría» και «Nueva Julia»), οι οποίες θα μπορούσαν να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στα στοιχεία του φυσικού πλούτου που δικαιολογούν τον χαρακτηρισμό της περιοχής «Alto Sil» ως ΤΚΣ, χωρίς να έχει εκτιμήσει δεόντως τις ενδεχόμενες επιπτώσεις των δραστηριοτήτων των ως άνω ορυχείων και, εν πάση περιπτώσει, χωρίς να πληρούνται οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες επιτρέπεται η υλοποίηση έργου παρά τους κινδύνους που ενέχει για τα εν λόγω στοιχεία φυσικού πλούτου, ήτοι να μην υφίστανται εναλλακτικές λύσεις, να συντρέχουν επιτακτικοί λόγοι σημαντικού δημοσίου συμφέροντος και να ανακοινωθούν στην Επιτροπή τα αντισταθμιστικά μέτρα που είναι αναγκαία προς διασφάλιση της συνοχής του όλου προγράμματος Natura 2000, καθώς και

- παραλείποντας, να λάβει, σε σχέση με τα ίδια αυτά έργα, τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να αποτρέψει την υποβάθμιση των οικοτόπων, περιλαμβανομένων των οικοτόπων ειδών, καθώς και τις διαταράξεις που προκαλούνται στα οικεία είδη από τα ορυχεία «Feixolín», «Salguero-Prégame-Valdesegadas», «Fonfría», «Nueva Julia» και «Ampliación de Feixolín»,

παρέβη, όσον αφορά τον ΤΚΣ «Alto Sil», τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 6, παράγραφοι 2 έως 4, της οδηγίας για τους οικοτόπους.

Το νομικό πλαίσιο

Η τροποποιημένη οδηγία 85/337

- 2 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, της τροποποιημένης οδηγίας 85/337 έχει ως εξής:

«Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε πριν χορηγηθεί η άδεια, τα έργα τα οποία ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον λόγω, μεταξύ άλλων, της φύσεως, του μεγέθους ή της θέσεώς τους, να χρειάζονται άδεια και εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Αυτά τα έργα ορίζονται στο άρθρο 4.»

3 Το άρθρο 3 της εν λόγω οδηγίας ορίζει τα ακόλουθα:

«Η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων εντοπίζει, περιγράφει και αξιολογεί δεόντως, κατά περίπτωση και σύμφωνα με τα άρθρα 4 έως 11, τις άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις ενός έργου:

— στον άνθρωπο, στην πανίδα και στη χλωρίδα,

— στο έδαφος, στα ύδατα, στον αέρα, στο κλίμα και στο τοπίο,

— στα υλικά αγαθά και στην πολιτιστική κληρονομιά,

— στην αλληλεπίδραση μεταξύ των παραγόντων που αναφέρονται στην πρώτη, δεύτερη και τρίτη περίπτωση.»

4 Στο άρθρο 4, παράγραφος 1, της τροποποιημένης οδηγίας 85/337 διευκρινίζεται ότι «[μ]ε την επιφύλαξη του άρθρου 2, παράγραφος 3, τα έργα που απαριθμούνται στο παράρτημα Ι υποβάλλονται σε εκτίμηση σύμφωνα με τα άρθρα 5 έως 10».

5 Το παράρτημα Ι της οδηγίας 85/337 περιέχει τον κατάλογο των έργων στα οποία αναφέρεται το ως άνω άρθρο 4, παράγραφος 1. Έτσι, το σημείο 19 του παραρτήματος αυτού κάνει λόγο για «[λ]ατομεία και υπαίθρια ορυχεία εκτάσεως άνω των 25 εκταρίων, ή, όταν πρόκειται για τύρφη, άνω των 150 εκταρίων.»

- 6 Όσον αφορά τα λοιπά είδη έργων, το άρθρο 4, παράγραφος 2, της τροποποιημένης αυτής οδηγίας προβλέπει ότι:

«Με την επιφύλαξη του άρθρου 2, παράγραφος 3, για τα έργα που απαριθμούνται στο παράρτημα II, τα κράτη μέλη αποφασίζουν βάσει:

α) κατά περίπτωση εξέτασης,

ή

β) κατωτάτων ορίων ή κριτηρίων που καθορίζει το κράτος μέλος, κατά πόσο το έργο θα υποβληθεί σε εκτίμηση σύμφωνα με τα άρθρα 5 έως 10.

Τα κράτη μέλη μπορούν να εφαρμόσουν και τις δύο διαδικασίες που αναφέρονται στα στοιχεία α' και β'.

[...]»

- 7 Ως έργο που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 4, παράγραφος 2, της ίδιας οδηγίας, θεωρείται, κατά το σημείο 13 του παραρτήματος II της οδηγίας αυτής, «[ο] ποιαδήποτε τροποποίηση ή επέκταση έργων που απαριθμούνται στο παράρτημα I ή στο παράρτημα II [και] έχουν ήδη εγκριθεί, εκτελεσθεί ή εκτελούνται[, η] οποία μπορεί να έχ[ει] σημαντικές [...] επιπτώσεις στο περιβάλλον».

8 Το άρθρο 5 της τροποποιημένης οδηγίας 85/337 ορίζει τα εξής:

«1. Στην περίπτωση των έργων που, κατ' εφαρμογή του άρθρου 4, πρέπει να υποβάλλονται σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, σύμφωνα με τα άρθρα 5 έως 10, τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε ο κύριος του έργου να παρέχει, υπό την κατάλληλη μορφή, τις πληροφορίες που καθορίζονται στο παράρτημα IV, στο μέτρο που:

α) τα κράτη μέλη κρίνουν ότι οι πληροφορίες αυτές ενδιαφέρουν ένα δεδομένο στάδιο της διαδικασίας χορήγησης αδείας και τα ειδικά χαρακτηριστικά ενός έργου ή τύπου έργου και των στοιχείων περιβάλλοντος που ενδέχεται να θιγούν·

β) τα κράτη μέλη κρίνουν ότι δικαιούνται να απαιτήσουν από τον κύριο του έργου να συλλέξει τα στοιχεία, λαμβάνοντας, μεταξύ άλλων, υπόψη τις υπάρχουσες γνώσεις και μεθόδους εκτίμησης.

[...]

3. Οι πληροφορίες [τις] οποίες παρέχει ο κύριος του έργου σύμφωνα με την παράγραφο 1 περιλαμβάνουν τουλάχιστον:

— τη θέση, το σχεδιασμό και το μέγεθος του έργου,

— περιγραφή των μέτρων που προβλέπονται προκειμένου να αποφευχθούν, να μειωθούν και, ει δυνατόν, να επανορθωθούν σημαντικές [...] επιπτώσεις,

- τα απαραίτητα στοιχεία για την εξακρίβωση και την εκτίμηση των κυριότερων περιβαλλοντικών επιπτώσεων του έργου,

- σύνοψη των κύριων εναλλακτικών λύσεων που μελετά ο κύριος του έργου και υπόδειξη των κύριων λόγων της επιλογής του, λαμβανομένων υπόψη των επιπτώσεων στο περιβάλλον,

- μη τεχνική περίληψη των πληροφοριών που αναφέρονται στις προηγούμενες περιπτώσεις.

[...]»

- 9 Το παράρτημα IV της τροποποιημένης οδηγίας 85/337 προσδιορίζει λεπτομερώς τα στοιχεία τα οποία πρέπει να παρέχονται βάσει του άρθρου 5, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής:

«1. Περιγραφή του έργου όπου περιλαμβάνεται ειδικότερα:

- περιγραφή των φυσικών χαρακτηριστικών του συνόλου του έργου και απαιτήσεις όσον αφορά τη χρήση γης κατά τα στάδια της κατασκευής και της λειτουργίας,

- περιγραφή των κυριότερων χαρακτηριστικών των μεθόδων κατασκευής, για παράδειγμα σχετικά με τη φύση και τις ποσότητες των χρησιμοποιούμενων υλικών,

— πρόβλεψη του τύπου και της ποσότητας των καταλοίπων και εκπομπών (ρύπανση του νερού, του ατμοσφαιρικού αέρα και του εδάφους, θόρυβος, δονήσεις, φως, θερμότητα, ακτινοβολία κ.λπ.), που αναμένεται να προκύψουν από τη λειτουργία του προτεινόμενου έργου.

2. Σκιαγράφηση των κυριότερων εναλλακτικών λύσεων που εξετάστηκαν από τον κύριο του έργου και υπόδειξη των κύριων λόγων της επιλογής, σχετικά με τις επιπτώσεις στο περιβάλλον.

3. Περιγραφή των στοιχείων του περιβάλλοντος που ενδέχεται να θιγούν σημαντικά από το προτεινόμενο έργο, συμπεριλαμβανομένων ειδικότερα του πληθυσμού, της πανίδας, της χλωρίδας, του εδάφους, του νερού, του αέρα, των κλιματικών παραγόντων, των υλικών αγαθών, μεταξύ των οποίων η αρχιτεκτονική και αρχαιολογική κληρονομιά, του τοπίου, καθώς και [...] της αλληλεπίδρασης των παραγόντων αυτών.

4. Περιγραφή των σημαντικών επιπτώσεων που το προτεινόμενο έργο ενδέχεται να δημιουργήσει στο περιβάλλον από:

— την ίδια την ύπαρξη του όλου έργου,

— τη χρήση των φυσικών πόρων,

— την εκπομπή ρυπαντών, τη δημιουργία οχλήσεων και τη διάθεση των αποβλήτων,

και αναφορά, εκ μέρους του κυρίου του έργου, των μεθόδων πρόβλεψης που ακολουθεί για την εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον.

5. Περιγραφή των μέτρων που εξετάζονται για να αποφευχθούν, να μειωθούν και, αν είναι δυνατό, να αντισταθμιστούν οι σημαντικές δυσμενείς επιπτώσεις του έργου στο περιβάλλον.
6. Μη τεχνική περίληψη των πληροφοριών που διαβιβάζονται βάσει των παραπάνω θεμάτων.
7. Σύντομη αναφορά των ενδεχομένων δυσκολιών (τεχνικές ελλείψεις ή ελλιπείς γνώσεις) που συνάντησε ο κύριος του έργου κατά τη συλλογή των απαιτούμενων πληροφοριών.»
- 10 Όσον αφορά τον όρο «περιγραφή» που χρησιμοποιείται στο σημείο 4 του εν λόγω παραρτήματος IV, στο ίδιο αυτό παράρτημα διευκρινίζεται ότι «[...] η περιγραφή θα πρέπει να αφορά τις άμεσες και, ενδεχομένως, τις έμμεσες, τις δευτερεύουσες, τις σωρευτικές, τις βραχυπρόθεσμες, μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες, τις μόνιμες και προσωρινές, τις θετικές και αρνητικές επιπτώσεις του έργου».

Η οδηγία για τα πτηνά

- 11 Το άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας για τα πτηνά προβλέπει ότι τα κράτη μέλη κατατάσσουν στις ΖΕΠ τα εδάφη που είναι τα πλέον κατάλληλα, σε αριθμό και επιφάνεια, για τη διατήρηση τόσο των ειδών τα οποία περιλαμβάνονται στο παράρτημα I της οδηγίας αυτής όσο και των αποδημητικών πτηνών.
- 12 Το παράρτημα I της οδηγίας για τα πτηνά αναφέρεται, μεταξύ άλλων, και στον αγριόκορκο (*Tetrao urogallus*).

- 13 Στο άρθρο 4, παράγραφος 4, πρώτη περίοδος, της οδηγίας για τα πτηνά διευκρινίζεται σε τι συνίσταται η προστασία της οποίας απολαμβάνουν οι ΖΕΠ:

«Τα κράτη μέλη υιοθετούν κατάλληλα μέτρα για να αποφύγουν στις ζώνες προστασίας που προβλέπονται στις παραγράφους 1 και 2 τη ρύπανση ή τη φθορά των οικοτόπων, καθώς και τις επιζήμιες για τα πτηνά διαταράξεις, όταν αυτές έχουν σημαντικές συνέπειες σε σχέση με τους αντικειμενικούς στόχους του παρόντος άρθρου.»

Η οδηγία για τους οικοτόπους

- 14 Κατά την έκτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας για τους οικοτόπους, «προκειμένου να εξασφαλιστεί η αποκατάσταση ή η διατήρηση των φυσικών οικοτόπων και των ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος σε ικανοποιητικό επίπεδο, πρέπει να χαρακτηριστούν ειδικές ζώνες διατήρησης ώστε να υλοποιηθεί ένα συνεκτικό ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο, σύμφωνα με ένα καθορισμένο χρονοδιάγραμμα».

- 15 Η έβδομη αιτιολογική σκέψη της ίδιας οδηγίας έχει ως εξής:

«[...] όλες οι χαρακτηρισμένες ζώνες, συμπεριλαμβανομένων των ζωνών που έχουν ήδη ταξινομηθεί ή θα ταξινομηθούν στο μέλλον ως [ΖΕΠ] δυνάμει της οδηγίας [για τα πτηνά] πρέπει να ενσωματωθούν στο συγκροτημένο ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο».

- 16 Στη δέκατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας για τους οικοτόπους επισημαίνεται ότι «κάθε σχέδιο ή πρόγραμμα που ενδέχεται να επηρεάσει σημαντικά τους στόχους

διατήρησης ενός τόπου που έχει χαρακτηριστεί ή θα χαρακτηριστεί στο μέλλον πρέπει να υπόκειται στην κατάλληλη εκτίμηση».

17 Το άρθρο 3 της οδηγίας για τους οικοτόπους προβλέπει τα ακόλουθα:

«1. Συνιστάται ένα συνεκτικό ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο ειδικών ζωνών, επονομαζόμενο “Natura 2000”. Το δίκτυο αυτό, που αποτελείται από τους τόπους όπου ευρίσκονται τύποι φυσικών οικοτόπων που εμφανίζονται στο παράρτημα Ι και τους οικοτόπους των ειδών που εμφανίζονται στο παράρτημα ΙΙ, πρέπει να διασφαλίζει τη διατήρηση ή, ενδεχομένως, την αποκατάσταση σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης, των τύπων φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων των οικείων ειδών στην περιοχή της φυσικής κατανομής των ειδών αυτών.

Το δίκτυο “Natura 2000” περιλαμβάνει και τις [ΖΕΠ] που έχουν ταξινομηθεί από τα κράτη μέλη σύμφωνα με τις διατάξεις της οδηγίας [για τα πτηνά].

2. Κάθε κράτος μέλος συμβάλλει στη σύσταση του Natura 2000 ανάλογα με τα είδη φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων των ειδών τα οποία αναφέρει η παράγραφος 1, που υπάρχουν στο έδαφός του. Προς το σκοπό αυτό κάθε κράτος μέλος ορίζει, σύμφωνα με το άρθρο 4, τόπους ως ειδικές ζώνες διατήρησης, λαμβάνοντας υπόψη του τους σκοπούς που αναφέρει η παράγραφος 1.

[...]

18 Το άρθρο 4 της εν λόγω οδηγίας ορίζει τα κάτωθι:

«1. Κάθε κράτος μέλος, βασιζόμενο στα κριτήρια που ορίζονται στο παράρτημα III (στάδιο 1) και στις σχετικές επιστημονικές πληροφορίες, προτείνει έναν κατάλογο τόπων, όπου υποδεικνύεται ποιοι τύποι φυσικών οικοτόπων από τους αναφερόμενους στο παράρτημα I και ποια τοπικά είδη από τα απαριθμούμενα στο παράρτημα II [απαντούν] στους εν λόγω τόπους. [...]

Ο κατάλογος διαβιβάζεται στην Επιτροπή μέσα σε μια τριετία από τη γνωστοποίηση της παρούσας οδηγίας, ταυτόχρονα με τις πληροφορίες για κάθε τόπο. [...]

2. Η Επιτροπή, βασιζόμενη στα κριτήρια του παραρτήματος III (στάδιο 2) και στα πλαίσια μιας από τις πέντε βιογεωγραφικές περιοχές που αναφέρονται στο [άρθρο 1,] στοιχείο γ', σημείο iii, [...] και του συνόλου του εδάφους που αναφέρεται στο άρθρο 2, παράγραφος 1, καταρτίζει, σε συμφωνία με καθένα από τα κράτη μέλη και βάσει των καταλόγων των κρατών μελών, σχέδιο καταλόγου [ΤΚΣ] όπου καθίσταται πρόδηλοι οι τόποι στους οποίους [απαντούν] ένας ή περισσότεροι τύποι φυσικών οικοτόπων προτεραιότητας ή ένα ή περισσότερα είδη προτεραιότητας.

[...]

Ο κατάλογος των τόπων των επιλεγμένων ως [ΤΚΣ], στον οποίο καταδεικνύονται οι τόποι όπου [απαντούν] ένας ή περισσότεροι τύποι φυσικών οικοτόπων προτεραιότητας ή ένα ή περισσότερα είδη προτεραιότητας καταρτίζεται από την Επιτροπή με την διαδικασία του άρθρου 21.

[...]

4. Όταν ένας [ΤΚΣ], υπ' αυτή του την ιδιότητα, επιλέχθηκε δυνάμει της διαδικασίας της παραγράφου 2, το οικείο κράτος μέλος ορίζει τον εν λόγω τόπο ως ειδική ζώνη διατήρησης το ταχύτερο δυνατόν [...].

5. Μόλις ένας τόπος εγγραφεί στον κατάλογο του τρίτου εδαφίου της δεύτερης παραγράφου, υπόκειται στις διατάξεις [του άρθρου 6, παράγραφοι 2 έως 4].»

19 Το άρθρο 6, παράγραφοι 2 έως 4, της οδηγίας για τους οικοτόπους ορίζει τα εξής:

«2. Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τα κατάλληλα μέτρα ώστε στις ειδικές ζώνες διατήρησης να αποφεύγεται η υποβάθμιση των φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων ειδών, καθώς και οι ενοχλήσεις που έχουν επιπτώσεις στα είδη για τα οποία οι ζώνες έχουν ορισθεί, εφόσον οι ενοχλήσεις αυτές θα μπορούσαν να έχουν επιπτώσεις σημαντικές όσον αφορά τους στόχους της παρούσας οδηγίας.

3. Κάθε σχέδιο, μη άμεσα συνδεδεμένο ή αναγκαίο για τη διαχείριση του τόπου, το οποίο όμως είναι δυνατόν να επηρεάζει σημαντικά τον εν λόγω τόπο, καθεαυτό ή από κοινού με άλλα σχέδια, εκτιμάται δεόντως ως προς τις επιπτώσεις του στον τόπο, λαμβανομένων υπόψη των στόχων διατήρησής του. Βάσει των συμπερασμάτων της εκτίμησης των επιπτώσεων στον τόπο και εξαιρουμένης της περίπτωσης των διατάξεων της παραγράφου 4, οι αρμόδιες εθνικές αρχές συμφωνούν για το οικείο σχέδιο μόνον αφού βεβαιωθούν ότι δεν θα παραβιάσει την ακεραιότητα του τόπου περί του οποίου πρόκειται και, ενδεχομένως, αφού εκφρασθεί πρώτα η δημόσια γνώμη.

4. Εάν, παρά τα αρνητικά συμπεράσματα της εκτίμησης των επιπτώσεων και ελλείψει εναλλακτικών λύσεων, ένα σχέδιο πρέπει να πραγματοποιηθεί για άλλους επιτακτικούς λόγους σημαντικού δημοσίου συμφέροντος, περιλαμβανομένων λόγων κοινωνικής ή οικονομικής φύσεως, το κράτος μέλος λαμβάνει κάθε αναγκαίο

αντισταθμιστικό μέτρο ώστε να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής του Natura 2000. Το κράτος μέλος ενημερώνει την Επιτροπή σχετικά με τα αντισταθμιστικά μέτρα που έλαβε.

Όταν ο τόπος περί του οποίου πρόκειται είναι τόπος όπου ευρίσκονται ένας τύπος φυσικού οικοτόπου προτεραιότητας ή/και ένα είδος προτεραιότητας, είναι δυνατόν να προβληθούν μόνον επιχειρήματα σχετικά με την υγεία ανθρώπων και τη δημόσια ασφάλεια ή σχετικά με θετικές συνέπειες πρωταρχικής σημασίας για το περιβάλλον, ή, κατόπιν γνωμοδότησεως της Επιτροπής, άλλοι επιτακτικοί [...] λόγοι σημαντικού δημοσίου συμφέροντος.»

20 Το άρθρο 7 της οδηγίας για τους οικοτόπους προβλέπει ότι:

«Οι υποχρεώσεις που πηγάζουν από τις παραγράφους 2, 3 και 4 του άρθρου 6 της παρούσας οδηγίας αντικαθιστούν τις υποχρεώσεις που πηγάζουν από [το άρθρο 4, παράγραφος 4, πρώτη περίοδος] της οδηγίας [για τα πτηνά], όσον αφορά τις ζώνες που χαρακτηρίστηκαν δυνάμει [του άρθρου 4, παράγραφος 1,] ή αναγνωρίστηκαν με ανάλογο τρόπο δυνάμει [του άρθρου 4, παράγραφος 2,] της εν λόγω οδηγίας, τούτο δε από την ημερομηνία θέσης σε εφαρμογή της παρούσας οδηγίας ή από την ημερομηνία της ταξινόμησης ή της αναγνώρισης εκ μέρους ενός κράτους μέλους δυνάμει της οδηγίας [για τα πτηνά], εφόσον αυτή είναι μεταγενέστερη.»

21 Βάσει του στοιχείου α' του παραρτήματος IV της οδηγίας για τους οικοτόπους, το οποίο φέρει τον τίτλο «Ζωικά και φυτικά είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος που απαιτούν αυστηρή προστασία», η καφέ αρκούδα (*Ursus arctos*) αποτελεί είδος προτεραιότητας.

Το ιστορικό της διαφοράς και η διαδικασία πριν από την άσκηση της προσφυγής

- 22 Η περιοχή «Alto Sil» βρίσκεται στα βορειοδυτικά της περιφέρειας Castilla y León, πλησίον των περιφερειών της Γαλικίας και των Αστουριών, και καλύπτει έκταση μεγαλύτερη από 43 000 εκτάρια γύρω από την άνω κοίτη του ποταμού Sil.
- 23 Τον Ιανουάριο του 1998 το Βασίλειο της Ισπανίας πρότεινε την περιοχή αυτή ως ΤΚΣ δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους.
- 24 Το εν λόγω κράτος μέλος χαρακτήρισε επιπλέον, με ισχύ από 1ης Ιανουαρίου 2000, την ίδια περιοχή ως ΖΕΠ βάσει της οδηγίας για τα πτηνά, λόγω της παρουσίας, εντός της ως άνω περιοχής, πλειόνων ειδών πτηνών στα οποία αναφέρεται το παράρτημα Ι της οδηγίας αυτής, περιλαμβανομένου ενός αναπαραγωγικού πληθυσμού του είδους αγριόκουρκος.
- 25 Στις 7 Δεκεμβρίου 2004 η Επιτροπή, με την απόφαση 2004/813/ΕΚ, με την οποία θεσπίζεται ο κατάλογος των τόπων κοινοτικής σημασίας για την ατλαντική βιογεωγραφική περιοχή, κατ' εφαρμογή της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου (ΕΕ L 387, σ. 1), περιέλαβε την περιοχή «Alto Sil» στον κατάλογο αυτόν, υπό τον κωδικό ES 0000210.
- 26 Από το σχετικό με την εν λόγω περιοχή τυποποιημένο έντυπο, το οποίο το Βασίλειο της Ισπανίας διαβίβασε στην Επιτροπή όταν πρότεινε την περιοχή αυτή ως ΤΚΣ, προκύπτει, μεταξύ άλλων, ότι υπάρχουν 10 έως 15 δείγματα καφέ αρκούδας και 42 έως 47 αρσενικά δείγματα του υποείδους αγριόκουρκος της Κανταβρίας (*Tetrao urogallus cantabricus*).

27 Επιπλέον, στο ίδιο έντυπο καταγράφονται, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα είδη οικοτόπων:

- 4030 — ευρωπαϊκά ξηρά χέρσα εδάφη (50 % της επιφάνειας της περιοχής),
- 4090 — ενδημικά ορεινά μεσογειακά χέρσα εδάφη με ακανθώδεις θάμνους (6 % της επιφάνειας της περιοχής),
- 6160 — πυριτιούχοι ορεινοί ιβηρικοί λειμώνες με *Festuca indigesta* (1 % της επιφάνειας της περιοχής),
- 8230 — πυριτικοί βράχοι με πρωτογενή βλάστηση *Sedo-Scleranthion* ή *Sedo albi-Veronicion dillenii* (13 % της επιφάνειας της περιοχής) και
- 9230 — γαλικιακά-πορτογαλικά δάση δρυός με *Quercus robur* και *Quercus pyrenaica* (6 % της επιφάνειας της περιοχής).

28 Το έντυπο αυτό αναφέρει επίσης ότι ο υφιστάμενος στην εν λόγω περιοχή πληθυσμός του είδους αγριόκουρκος είναι περιφερειακής (το 50 % των αρσενικών δειγμάτων της αυτόνομης περιφέρειας *Castilla y León*) και εθνικής (το 2 % των αρσενικών δειγμάτων όλης της ισπανικής επικράτειας) σημασίας.

29 Κατά το ίδιο πάντοτε έντυπο, η περιοχή θεωρείται ευάλωτη «κυρίως λόγω των υπαίθριων ορυχείων».

- 30 Το 2001, η Επιτροπή ενημερώθηκε για την ύπαρξη, τόσο εντός της περιοχής «Alto Sil» όσο και σε άμεση γειτονία με αυτήν, πολλών υπαίθριων ορυχείων άνθρακα, τα οποία διαχειριζόταν η επιχείρηση *Minero Siderúrgica de Ponferrada SA*, που φέρει πλέον την εμπορική επωνυμία *Coto Minero Cantábrico SA*.
- 31 Από τη δικογραφία προκύπτει ότι τα υπαίθρια ορυχεία τα οποία αφορά η παρούσα διαδικασία μπορούν να χωριστούν σε δύο ομάδες.
- 32 Η πρώτη ομάδα ορυχείων βρίσκεται βορείως του ποταμού Sil και του δήμου του Villablino (στο εξής καλούμενα, από κοινού, ορυχεία του Βορρά). Όλα κείνται στο εσωτερικό του ΤΚΣ «Alto Sil».
- 33 Πρόκειται, κατ' αρχάς, για το υπαίθριο ορυχείο «Feixolín», το οποίο αδειοδοτήθηκε την 1η Ιανουαρίου 1986 για έκταση 95,86 εκταρίων και λειτούργησε από το 2000 έως το 2008. Η διαδικασία «φυσικής αποκαταστάσεως» του είναι ήδη σε εξέλιξη.
- 34 Στην ίδια αυτή ομάδα των ορυχείων του Βορρά ανήκει και το υπαίθριο ορυχείο «Ampliación de Feixolín», του οποίου το σχέδιο εκμεταλλεύσεως αφορούσε συνολική επιφάνεια 93,9 εκταρίων.
- 35 Ως προς το συγκεκριμένο ορυχείο, οι ισπανικές αρχές επέβαλαν κυρώσεις, στις 9 Νοεμβρίου 2009, και διέταξαν τη λήψη ορισμένων μέτρων, καθότι στα 35,24 από τα ως άνω εκτάρια είχε αρχίσει η εκμετάλλευσή του πριν ακόμη χορηγηθεί η άδεια λειτουργίας του.

- 36 Πάντως, στις 11 Ιουνίου 2009 εγκρίθηκε η εκμετάλλευση του ορυχείου αυτού για τμήμα της εκτάσεως που προβλεπόταν στο σχετικό σχέδιο, ήτοι για 39,62 εκτάρια. Στις 7 Οκτωβρίου 2009 διατάχθηκαν μέτρα για τον περιορισμό και την αντιστάθμιση των επιπτώσεων της εκμεταλλεύσεως στο περιβάλλον.
- 37 Το τρίτο από τα ορυχεία του Βορρά είναι το επονομαζόμενο «Fonfría». Καλύπτει έκταση 350 εκταρίων και η λειτουργία του εγκρίθηκε στις 21 Ιουλίου 1999. Η εξόρυξη άνθρακα στην εν λόγω περιοχή ξεκίνησε τον Ιανουάριο του 2001 και σταμάτησε τον Δεκέμβριο του 2010.
- 38 Νότια του ποταμού Sil και νοτιοδυτικά του δήμου της Villa Seca de Lacio, βρίσκονται τα υπόλοιπα υπαίθρια ορυχεία άνθρακα τα οποία αφορά η παρούσα διαδικασία (στο εξής καλούμενα, από κοινού, ορυχεία του Νότου).
- 39 Πρόκειται, κατ' αρχάς, για το συγκρότημα ορυχείων το οποίο είναι γνωστό ως «Salguero-Prégame-Valdesegadas» και καλύπτει έκταση 196 εκταρίων. Οι άδειες για τα ορυχεία αυτά χορηγήθηκαν μεταξύ των ετών 1984 και 2002. Οι εργασίες εκμεταλλεύσεως έχουν παύσει, στο μείζον τμήμα των ως άνω ορυχείων, από το 2002. Σήμερα, έχει σε μεγάλο βαθμό συντελεστεί η «φυσική αποκατάσταση» των ορυχείων αυτών.
- 40 Εν συνεχεία, χρήζει μνείας το ορυχείο «Nueva Julia», το οποίο αδειοδοτήθηκε στις 16 Σεπτεμβρίου 2003 για συνολική επιφάνεια 405 εκταρίων και λειτουργεί από το 2006.
- 41 Τέλος, όσον αφορά το ορυχείο «Ladrones», η άδεια λειτουργίας χορηγήθηκε στις 24 Δεκεμβρίου 2003, για συνολική επιφάνεια 117 εκταρίων, ωστόσο δεν έχει ακόμη αρχίσει η εκμετάλλευσή του.

- 42 Όλα τα ως άνω ορυχεία του Νότου συνορεύουν μεταξύ τους. Εξ αυτών, μόνον το ορυχείο «Ladrones» κείται εντός του ΤΚΣ «Alto Sil» και τα υπόλοιπα βρίσκονται στα εξωτερικά όρια του ΤΚΣ.
- 43 Η Επιτροπή, εκτιμώντας ότι, όσον αφορά τα οικεία ορυχεία, οι ισπανικές αρχές παρέβησαν τις υποχρεώσεις που υπέχουν από την τροποποιημένη οδηγία 85/337 και από την οδηγία για τους οικοτόπους, αφού εξέτασε τις πληροφορίες τις οποίες της διαβίβασαν οι αρχές αυτές, απέστειλε στο Βασίλειο της Ισπανίας έγγραφο οχλήσεως στις 18 Ιουλίου 2003.
- 44 Η Επιτροπή, θεωρώντας ιδίως ότι στην εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων δεν ελήφθησαν επαρκώς υπόψη ούτε οι πιθανές διαταράξεις για την καφέ αρκούδα ούτε τα σωρευτικά αποτελέσματα της λειτουργίας των οικείων ορυχείων, και αφού εξέτασε τις παρατηρήσεις του Βασιλείου της Ισπανίας επί του εγγράφου οχλήσεως, απηύθυνε στο εν λόγω κράτος μέλος αιτιολογημένη γνώμη στις 22 Δεκεμβρίου 2004.
- 45 Σε απάντησή της, το Βασίλειο της Ισπανίας υπέβαλε, μεταξύ άλλων, μια μελέτη στην οποία εξετάζονταν οι επιπτώσεις των διαφόρων έργων και προτεινόταν μέτρα προστασίας της περιοχής (στο εξής: μελέτη του 2005).
- 46 Στις 29 Φεβρουαρίου 2008 η Επιτροπή απέστειλε στο Βασίλειο της Ισπανίας συμπληρωματικό έγγραφο οχλήσεως, ιδίως προκειμένου να ληφθούν υπόψη οι προαναφερθείσες αποφάσεις Dragaggi κ.λπ. και Bund Naturschutz in Bayern κ.λπ.
- 47 Με επιστολή της 7ης Μαΐου 2008, το Βασίλειο της Ισπανίας απάντησε, μεταξύ άλλων, ότι δεν υπήρχαν σημαντικές διαταράξεις του περιβάλλοντος που θα μπορούσαν να αποδοθούν στη λειτουργία των υπαίθριων ορυχείων, γνωστοποιώντας ταυτόχρονα την πρόθεσή του να καταρτίσει στρατηγικό σχέδιο, βάσει του οποίου η συνέχιση

της υπαίθριας εξορυκτικής δραστηριότητας εντός της ζώνης «Alto Sil» θα καθίστατο συμβατή με το προβλεπόμενο από το κοινοτικό δίκαιο καθεστώς προστασίας του φυσικού πλούτου.

- 48 Την 1η Δεκεμβρίου 2008 η Επιτροπή εξέδωσε συμπληρωματική αιτιολογημένη γνώμη, με την οποία επανέλαβε τις αιτιάσεις που περιείχε το συμπληρωματικό έγγραφο οχλήσεως και κάλεσε το Βασίλειο της Ισπανίας να συμμορφωθεί προς τη γνώμη αυτή εντός δύο μηνών από την παραλαβή της.
- 49 Η Επιτροπή άσκησε την υπό κρίση προσφυγή, θεωρώντας ότι, λαμβανομένων υπόψη των παρατηρήσεων και των εγγράφων που υπέβαλε το Βασίλειο της Ισπανίας σε απάντηση της συμπληρωματικής αιτιολογημένης γνώμης, η κατάσταση παρέμενε μη ικανοποιητική.

Επί του αιτήματος διεξαγωγής αποδείξεων και επί του επικουρικού αιτήματος επαναλήψεως της προφορικής διαδικασίας

- 50 Το Βασίλειο της Ισπανίας, με έγγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 15 Ιουλίου 2011, ζήτησε από το Δικαστήριο να διατάξει τη διεξαγωγή αποδείξεων, σύμφωνα με το άρθρο 60 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου και, επικουρικός, την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας, κατ' εφαρμογή του άρθρου 61 του ίδιου Κανονισμού.
- 51 Προς στήριξη των αιτημάτων του, το Βασίλειο της Ισπανίας ισχυρίζεται ότι, αντιθέτως προς τα όσα εξέθεσε συναφώς η γενική εισαγγελέας στις προτάσεις της, ουδαμώς προκύπτει από τη δικογραφία ότι τα υπαίθρια ορυχεία «Ampliación de Feixolín» και «Ladrones» έχουν λειτουργήσει στην πράξη, όπως άλλωστε έχει ήδη επισημανθεί από το εν λόγω κράτος μέλος τόσο στο υπόμνημα αντικρούσεως όσο και στο υπόμνημα ανταπαντήσεως.

- 52 Κατά την άποψη του Βασιλείου της Ισπανίας, η ανάλυση της γενικής εισαγγελέως στηρίχθηκε σε ανακριβή πραγματικά στοιχεία τα οποία ελήφθησαν ως δεδομένα.
- 53 Το Βασίλειο της Ισπανίας ζητεί από το Δικαστήριο να του επιτρέψει να προσκομίσει νέα αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με την πραγματική κατάσταση των υπαίθριων ορυχείων «Ampliación de Feixolín» και «Ladrones» και, επικουρικώς, να διατάξει την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας.
- 54 Συναφώς, επιβάλλεται η διαπίστωση, πρώτον, ότι από τη δικογραφία, και ειδικότερα από τον πίνακα υπό τον τίτλο «Ενεργά ορυχεία», ο οποίος περιλαμβάνεται στη σελίδα 50 της μελέτης του 2005, προκύπτει ότι στο υπαίθριο ορυχείο «Ampliación de Feixolín» είχαν όντως πραγματοποιηθεί ορισμένες εργασίες εκμεταλλεύσεως που είχαν ως αποτέλεσμα την καταστροφή οικοτόπων, συγκεκριμένα δε 19,9 εκταρίων του οικοτόπου 9230 – γαλικιακά-πορτογαλικά δάση δρυός με *Quercus robur* και *Quercus pyrenaica*. Μολονότι από τη δικογραφία προκύπτει ότι, με απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2009, η επιχείρηση που έχει την εκμετάλλευση του ορυχείου αυτού διατάχθηκε να παύσει τη λειτουργία του και της επιβλήθηκε κύρωση διότι άσκησε τις σχετικές δραστηριότητες χωρίς να έχει λάβει προηγούμενη άδεια, γεγονός παραμένει ότι το εν λόγω ορυχείο πράγματι λειτούργησε σε έκταση 35,24 εκταρίων. Τούτο επιβεβαιώνεται, εξάλλου, από έκθεση που καταρτίστηκε κατόπιν επισκέψεως στους χώρους του ορυχείου και επισυνάφθηκε από το Βασίλειο της Ισπανίας στο υπόμνημα ανταπαντήσεως ως παράρτημά του, όπου αναφέρεται ότι, καίτοι κατά τα φαινόμενα δεν είχε γίνει εξόρυξη άνθρακα στις εγκαταστάσεις του, άλλες δραστηριότητες είχαν ως συνέπεια την καταστροφή της βλαστήσεως.
- 55 Δεύτερον, αντιθέτως προς τους ισχυρισμούς του Βασιλείου της Ισπανίας, ουδόλως συνάγεται από τις προτάσεις της γενικής εισαγγελέως ότι αυτή έλαβε ως δεδομένο ότι το υπαίθριο ορυχείο «Ladrones» είχε ήδη λειτουργήσει. Αντιθέτως, οι σχετικές με το εν λόγω ορυχείο αιτιάσεις της Επιτροπής, τις οποίες εξέτασε η γενική εισαγγελέας, αφορούν παραλείψεις της εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του σχεδίου λειτουργίας του ορυχείου. Κατά συνέπεια, οι αιτιάσεις αυτές, εν αντιθέσει προς τις υπόλοιπες, αφορούν τη διαδικασία εγκρίσεως της λειτουργίας του συγκεκριμένου

ορυχείου, και όχι εργασίες εκμεταλλεύσεως που τυχόν πραγματοποιήθηκαν στις εγκαταστάσεις του μετά τη χορήγηση της σχετικής αδείας.

- 56 Ως εκ τούτου, δεν συντρέχει λόγος να διατάξει το Δικαστήριο τη διεξαγωγή αποδείξεων την οποία ζήτησε το Βασίλειο της Ισπανίας.
- 57 Ως προς το επικουρικό αίτημα, το οποίο αφορά την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας, υπενθυμίζεται ότι, κατά το άρθρο 61 του Κανονισμού Διαδικασίας, το Δικαστήριο δύναται να διατάξει, αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν προτάσεως του γενικού εισαγγελέα ή ακόμη και κατόπιν αιτήσεως των διαδίκων, την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας, εφόσον κρίνει ότι δεν έχει διαφωτιστεί επαρκώς ή ότι η υπόθεση πρέπει να επιλυθεί βάσει επιχειρήματος επί του οποίου δεν διεξήχθη συζήτηση μεταξύ των διαδίκων (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 16ης Δεκεμβρίου 2008, C-210/06, *Cartesio*, Συλλογή 2008, σ. I-9641, σκέψη 46, και της 26ης Μαΐου 2011, C-306/08, *Επιτροπή κατά Ισπανίας*, Συλλογή 2011, σ. I-4541, σκέψη 60).
- 58 Αντιθέτως, ο Οργανισμός του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ο Κανονισμός του Διαδικασίας δεν προβλέπουν τη δυνατότητα των διαδίκων να καταθέτουν παρατηρήσεις σε απάντηση των προτάσεων που αναπτύσσει ο γενικός εισαγγελέας (βλ. ιδίως, προαναφερθείσα απόφαση *Επιτροπή κατά Ισπανίας*, σκέψη 61).
- 59 Εν προκειμένω, το Δικαστήριο εκτιμά, αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα, ότι διαθέτει όλα τα αναγκαία στοιχεία προκειμένου να αποφανθεί επί της διαφοράς της οποίας επελήφθη και ότι δεν πρόκειται για διαφορά που πρέπει να εξεταστεί βάσει επιχειρημάτων σε σχέση με τα οποία δεν διεξήχθη συζήτηση ενώπιόν του. Κατόπιν τούτου, δεν συντρέχει λόγος να διατάξει το Δικαστήριο την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας.

Επί της προσφυγής

Επί της πρώτης αιτιάσεως, σχετικά με μη τήρηση των άρθρων 2, 3 και 5, παράγραφοι 1 και 3, της τροποποιημένης οδηγίας 85/337 όσον αφορά την εκτίμηση των επιπτώσεων της λειτουργίας των υπαίθριων ορυχείων «Fonfría», «Nueva Julia» και «Ladrones» στο περιβάλλον

Επιχειρήματα των διαδίκων

- ⁶⁰ Με την πρώτη της αιτίαση, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, στις περιπτώσεις των ορυχείων «Fonfría», «Nueva Julia» και «Ladrones», η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων παρουσίαζε σημαντικά κενά, με συνέπεια να είναι ανεπαρκής και να μη συνάδει με την τροποποιημένη οδηγία 85/337.
- ⁶¹ Συναφώς, η Επιτροπή παραπέμπει στο σημείο 4 του παραρτήματος IV της ως άνω οδηγίας και, συγκεκριμένα, στην επεξηγηματική του όρου «περιγραφή» υποσημείωση, βάσει της οποίας τα έργα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας πρέπει να συνοδεύονται από περιγραφή των σημαντικών περιβαλλοντικών τους επιπτώσεων, σχετική με «τις άμεσες και [...] τις έμμεσες, τις δευτερεύουσες, τις σωρευτικές, τις βραχυπρόθεσμες, μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες, τις μόνιμες και προσωρινές, [επιπτώσεις]» των έργων αυτών.
- ⁶² Εξ αυτού η Επιτροπή συνάγει ότι, εν προκειμένω, η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των οικείων υπαίθριων εξορυκτικών έργων έπρεπε να περιέχει ανάλυση των σημαντικών σωρευτικών συνεπειών που θα μπορούσε να έχει η ταυτόχρονη λειτουργία πολλών γειτονικών υπαίθριων ορυχείων εντός της κοιλάδας της Laciana. Η

μελέτη του 2005 επιβεβαιώνει, όμως, ότι δεν πραγματοποιήθηκε παρόμοια ανάλυση πριν από τη χορήγηση αδειάς στα επίμαχα τρία ορυχεία.

63 Επιπλέον, η Επιτροπή επισημαίνει τις εξής συγκεκριμένες ελλείψεις στην εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων καθενός από τα ορυχεία που αποτελούν το αντικείμενο της υπό κρίση αιτιάσεως:

— ως προς το ορυχείο «Fonfría», ουδαμώς προκύπτει από την αρχική εκτίμηση ότι αξιολογήθηκαν οι πιθανές διαταράξεις για τον αγριόκουρκο, μολονότι οι αρχές δεν αγνοούσαν την παρουσία του είδους αυτού σε έναν τόπο ζευγαρώματος πλησίον της ζώνης όπου γινόταν η εξόρυξη του άνθρακα. Επιπλέον, στη μελέτη του 2005 διαπιστώνεται, άνευ περαιτέρω διευκρινίσεων, ότι το ορυχείο αυτό βρίσκεται εντός του σχεδίου αποκαταστάσεως της καφέ αρκούδας·

— ενώ το ορυχείο «Ladrones» γειτνιάζει με τόπους ζευγαρώματος του αγριόκουρκου, γεγονός που θα δικαιολογούσε την οριοθέτηση μιας κρίσιμης ζώνης εντός του σχεδίου αποκαταστάσεως του συγκεκριμένου είδους, ουδεμία ένδειξη υφίσταται ότι η παρουσία του είδους αυτού στην περιοχή ελήφθη υπόψη στη σχετική με το εν λόγω ορυχείο αρχική εκτίμηση. Σε σχέση με την καφέ αρκούδα, στην εκτίμηση αυτή επισημαινόταν απλώς ότι το ορυχείο βρίσκεται μεν εντός του σχεδίου αποκαταστάσεώς της, πλην όμως δεν συνεπάγεται σημαντικές διαταράξεις για το είδος αυτό, εφόσον η εξορυκτική δραστηριότητα δεν θίγει «κάποια κρίσιμη ζώνη και δεν δημιουργεί φραγμούς μεταξύ των διαφόρων πληθυσμιακών ενότητων», και

— όσον αφορά το ορυχείο «Nueva Julia», η εκτίμηση δεν περιείχε οποιαδήποτε πληροφορία σχετικά με τα δύο πλέον προβληματικά είδη, ήτοι τον αγριόκουρκο και

την καφέ αρκούδα. Οι συνέπειες της λειτουργίας του εν λόγω ορυχείου, το οποίο βρίσκεται στα εξωτερικά όρια του ΤΚΣ, θα μπορούσαν κατά τα φαινόμενα να γίνουν αισθητές σε απόσταση πολλών χιλιομέτρων και, επομένως, να επηρεάσουν τόσο τους οικοτόπους όσο και τα διάφορα είδη στο εσωτερικό του ΤΚΣ. Ωστόσο, το ενδεχόμενο αυτό μάλλον δεν ελήφθη υπόψη.

- 64 Το Βασίλειο της Ισπανίας υποστηρίζει, κατ' αρχάς, ως προς την ερμηνεία του όρου «περιγραφή» κατά την έννοια του σημείου 4 του παραρτήματος IV της τροποποιημένης οδηγίας 85/337, ότι η φράση «η περιγραφή θα πρέπει να αφορά», η οποία χρησιμοποιείται στη σχετική υποσημείωση, καταδεικνύει ότι δεν απαιτείται η περιγραφή να αναφέρεται οπωσδήποτε στις σωρευτικές επιπτώσεις πλειόνων έργων στο περιβάλλον, αλλά ότι είναι απλώς ευκαταία η μνεία τους. Η διατύπωση που έχει επιλεγεί και σε άλλες γλωσσικές αποδόσεις επιβεβαιώνει την ερμηνεία αυτή.
- 65 Επιπλέον, κατά το ίδιο πάντοτε κράτος μέλος, δεν υπήρχε εν προκειμένω υποχρέωση περιγραφής σωρευτικών επιπτώσεων υπό την ως άνω έννοια, δεδομένου ότι τα οικεία ορυχεία όχι μόνον αδειοδοτήθηκαν σε διαφορετικά χρονικά σημεία, αλλά επηρεάζουν και διαφορετικές ζώνες του ΤΚΣ.
- 66 Εν πάση περιπτώσει, η μελέτη του 2005 περιέχει λεπτομερή εκτίμηση τόσο των ενδεχόμενων επιπτώσεων καθενός από τα επίμαχα ορυχεία όσο και των σωρευτικών συνεπειών που θα μπορούσε να έχει η λειτουργία τους παράλληλα με άλλα ορυχεία.
- 67 Ως προς το ορυχείο «Fonfría», η μελέτη του 2005 κατέληγε, κατόπιν περιγραφής των σωρευτικών επιπτώσεων, στο πόρισμα ότι δεν συνέτρεχε περίπτωση προκλήσεως σημαντικών διαταράξεων για τα προστατευόμενα είδη εντός του ΤΚΣ.

- 68 Το αυτό ισχύει και για το ορυχείο «Nueva Julia». Όσον αφορά την καφέ αρκούδα, το πόρισμα στο οποίο κατέληγε η μελέτη του 2005, μετά από εκτίμηση των σωρευτικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων των ορυχείων και των σχετικών έργων, ήταν ότι δεν θίγονταν κρίσιμες ζώνες ή διάδρομοι επικοινωνίας, οπότε οι επιπτώσεις του έργου στο συγκεκριμένο είδος δεν ήσαν σημαντικές.
- 69 Σε σχέση με τα είδη πτηνών που προστατεύονται δυνάμει της ΖΕΠ και, ως εκ τούτου, του ΤΚΣ «Alto Sil», το Βασίλειο της Ισπανίας υποστηρίζει ότι κανένα είδος δεν υφίστατο σημαντικές διαταράξεις. Ως προς το ορυχείο «Ladrones», στη μελέτη του 2005 διαπιστώθηκε ότι το έργο αυτό δεν έχει σημαντικό αντίκτυπο επί του οικοτόπου 4020, ο οποίος χαρακτηρίστηκε οικοτόπος προτεραιότητας για τον αγριόκουρκο στο πλαίσιο του σχεδίου αποκαταστάσεως του συγκεκριμένου είδους πτηνού.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 70 Πρώτον, όσον αφορά την πρώτη αιτίαση της Επιτροπής στο μέτρο που στρέφεται κατά του υπαίθριου ορυχείου «Fonfría», υπογραμμίζεται ότι, βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 2, της οδηγίας 97/11, οι διατάξεις της οδηγίας 85/337, ως είχαν πριν από τις τροποποιήσεις που επέφερε η οδηγία 97/11, εξακολουθούν να έχουν εφαρμογή επί των αιτήσεων χορηγήσεως αδειάς οι οποίες υποβλήθηκαν προτού εκπνεύσει η προθεσμία της παραγράφου 1 του εν λόγω άρθρου 3, ήτοι πριν από την 14η Μαρτίου 1999.
- 71 Από τη δικογραφία προκύπτει ότι η αίτηση χορηγήσεως αδειάς για το ορυχείο «Fonfría» υποβλήθηκε στις 11 Μαρτίου 1998.
- 72 Κατά συνέπεια, δεν είναι δυνατό να γίνει δεκτό από το Δικαστήριο το αίτημα της Επιτροπής να διαπιστωθεί, όσον αφορά το έργο αυτό, παράβαση των διατάξεων της τροποποιημένης οδηγίας 85/337.

- 73 Εξάλλου, η σχετική με το συγκεκριμένο έργο αιτίαση της Επιτροπής δεν μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι ζητείται να αναγνωρισθεί παράβαση της οδηγίας 85/337, ως είχε πριν από την τροποποίησή της με την οδηγία 97/11.
- 74 Το ως άνω συμπέρασμα επιβάλλεται κατά μείζονα λόγο καθόσον ορισμένες από τις τροποποιήσεις που επέφερε η οδηγία 97/11 ασκούν άμεση επιρροή στην εκτίμηση του βασίμου της αιτιάσεως αυτής. Τούτο ισχύει, ιδίως, για την προσθήκη, στο σημείο 19 του παραρτήματος I της οδηγίας 85/337, της μνείας σε υπαίθρια ορυχεία εκτάσεως άνω των 25 εκταρίων, η οποία συνεπάγεται ότι η πραγματοποίηση εκτιμήσεως κατ' εφαρμογή του άρθρου 4, παράγραφος 1, της τροποποιημένης οδηγίας 85/337 είναι υποχρεωτική, σε σχέση με τα ορυχεία αυτά, μόνον εφόσον πρόκειται για περιπτώσεις όπου η αίτηση χορηγήσεως αδειάς υποβλήθηκε μετά τις 14 Μαρτίου 1999.
- 75 Επομένως, η πρώτη αιτίαση πρέπει να απορριφθεί κατά το μέτρο που αφορά το ορυχείο «Fonfría».
- 76 Δεύτερον, πρέπει να εξεταστεί το ζήτημα αν, εν προκειμένω, η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων η οποία πραγματοποιήθηκε κατ' εφαρμογή της τροποποιημένης οδηγίας 85/337 στις περιπτώσεις των έργων που αφορούσαν τα υπαίθρια ορυχεία «Nueva Julia» και «Ladrones» είναι ανεπαρκής, όπως ισχυρίζεται η Επιτροπή, καθόσον δεν περιέχει ανάλυση των σωρευτικών συνεπειών που θα μπορούσαν να έχουν τα έργα αυτά σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες, όπως τα υπαίθρια ορυχεία που λειτουργούσαν ήδη ή των οποίων η λειτουργία είτε είχε εγκριθεί είτε επρόκειτο να εγκριθεί.
- 77 Συναφώς, αντιθέτως προς τα όσα υποστηρίζει το Βασίλειο της Ισπανίας, δεν είναι δυνατόν από τη χρήση, στην υποσημείωση η οποία αναφέρεται στο σημείο 4 του παραρτήματος IV της τροποποιημένης οδηγίας 85/337, της φράσεως «η περιγραφή

θα πρέπει να αφορά [...], ενδεχομένως, [...] τις σωρευτικές [...] επιπτώσεις του έργου» να συναχθεί ότι δεν απαιτείται η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων να περιέχει οπωσδήποτε ανάλυση των σωρευτικών συνεπειών των διαφόρων έργων στο περιβάλλον, αλλά ότι αυτό είναι απλώς ευκαταί.

- 78 Το περιεχόμενο της υποχρέωσης πραγματοποίησης εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων απορρέει από το άρθρο 3 της τροποποιημένης οδηγίας 85/337, κατά το οποίο στην εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων πρέπει να προσδιορίζονται, να περιγράφονται και να αξιολογούνται δεόντως, κατά περίπτωση και σύμφωνα με τα άρθρα 4 έως 11 της ίδιας οδηγίας, οι άμεσες και οι έμμεσες επιπτώσεις του έργου στον άνθρωπο, την πανίδα και τη χλωρίδα, το έδαφος, τα ύδατα, τον αέρα, το κλίμα και το τοπίο, τα υλικά αγαθά και την πολιτιστική κληρονομιά, καθώς και στην αλληλεπίδραση μεταξύ των ως άνω παραγόντων.
- 79 Λαμβανομένων υπόψη τόσο του εκτεταμένου πεδίου εφαρμογής όσο και του ιδιαίτερου ευρέος σκοπού της τροποποιημένης οδηγίας 85/337, όπως προκύπτουν από τα άρθρα 1, παράγραφος 2, 2, παράγραφος 1, και 3 της οδηγίας αυτής (βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση της 24ης Οκτωβρίου 1996, C-72/95, Kraaijeveld κ.λπ., Συλλογή 1996, σ. I-5403, σκέψεις 30 και 31), το στοιχείο, και μόνον, ότι ενδέχεται να υφίσταται κάποια αβεβαιότητα ως προς την ακριβή σημασία της φράσεως «η περιγραφή θα πρέπει να αφορά», η οποία χρησιμοποιείται στην υποσημείωση που αναφέρεται στο σημείο 4 του παραρτήματος IV της τροποποιημένης οδηγίας 85/337, ακόμη και αν ανάλογες φράσεις απαντούν και σε άλλες γλωσσικές αποδόσεις της ίδιας οδηγίας, δεν αρκεί για να απορριφθεί η διασταλτική ερμηνεία του άρθρου 3 της εν λόγω οδηγίας.
- 80 Επομένως, το άρθρο αυτό πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι, εφόσον στην εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων πρέπει, μεταξύ άλλων, να προσδιορίζονται, να περιγράφονται και να αξιολογούνται δεόντως οι έμμεσες επιπτώσεις του έργου, η εκτίμηση πρέπει να περιέχει και ανάλυση των σωρευτικών συνεπειών που

μπορεί να έχει για το περιβάλλον το οικείο έργο σε συνδυασμό με άλλα έργα, στο μέτρο που μια τέτοια ανάλυση είναι αναγκαία ώστε η εκτίμηση να καλύπτει την εξέταση κάθε αισθητού αντίκτυπου του επίμαχου έργου στο περιβάλλον.

- 81 Το Βασίλειο της Ισπανίας ισχυρίζεται ότι δεν υπείχε, εν προκειμένω, παρόμοια υποχρέωση εκτιμήσεως των σωρευτικών επιπτώσεων, δεδομένου ότι, αφενός, τα οικεία ορυχεία είναι απομακρυσμένα το ένα από το άλλο και, αφετέρου, οι άδειες λειτουργίας τους χορηγήθηκαν σε διαφορετικά χρονικά σημεία.
- 82 Εντούτοις, δεν προκύπτει από τη δικογραφία ότι κάτι τέτοιο ισχύει, ιδίως όσον αφορά τα έργα «Nueva Julia» και «Ladrones», διότι τα δύο αυτά ορυχεία του Νότου βρίσκονται σε κοντινή απόσταση και οι διαδικασίες εγκρίσεώς τους κινήθηκαν παράλληλα.
- 83 Επιπλέον, ακόμη και αν, όπως υποστηρίζει το Βασίλειο της Ισπανίας, η μελέτη του 2005 περιείχε ανάλυση των σωρευτικών επιπτώσεων, η μελέτη αυτή δεν μπορεί να θεραπεύσει την έλλειψη τέτοιας αναλύσεως στο πλαίσιο της αρχικής εκτιμήσεως, δεδομένου ότι, κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, της τροποποιημένης οδηγίας 85/337, η εκτίμηση πρέπει να πραγματοποιείται πριν από την έγκριση του έργου.
- 84 Τρίτον, πρέπει να εξεταστεί αν, όπως ισχυρίζεται η Επιτροπή, οι πιθανές και συγκεκριμένες συνέπειες της λειτουργίας των ορυχείων «Nueva Julia» και «Ladrones» για τον αγριόκουρκο και την καφέ αρκούδα δεν ελήφθησαν επαρκώς υπόψη στο πλαίσιο της εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, η οποία πραγματοποιήθηκε στις περιπτώσεις των οικείων έργων.

- 85 Όσον αφορά, κατ' αρχάς, το ορυχείο «Nueva Julia», η από 25 Αυγούστου 2003 εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων αναφέρεται απλώς και μόνο στον αντίκτυπο του οικείου έργου επί ορισμένων αμφιβίων. Η εκτίμηση αυτή δεν περιέχει οποιαδήποτε ένδειξη ότι όντως αξιολογήθηκαν οι επιπτώσεις του εν λόγω σχεδίου για την καφέ αρκούδα και τον αγριόκουρκο.
- 86 Ωστόσο, εν προκειμένω, έπρεπε να πραγματοποιηθεί ανάλυση των επιπτώσεων του έργου αυτού στα συγκεκριμένα είδη, διότι, αφενός, δεν είναι δυνατόν οι ισπανικές αρχές να αγνοούσαν την παρουσία τους στα εδάφη της περιοχής «Alto Sil». Πράγματι, στη διάρκεια του 1998, το Βασίλειο της Ισπανίας πρότεινε τον χαρακτηρισμό της περιοχής «Alto Sil» ως ΤΚΣ λόγω, ιδίως, της παρουσίας των δύο αυτών ειδών εντός των ορίων της και το ίδιο το κράτος μέλος έλαβε την απόφαση να κατατάξει την ως άνω περιοχή στις ΖΕΠ, από το 2000, λόγω της παρουσίας του αγριόκουρκου στα οικεία εδάφη.
- 87 Αφετέρου, μολονότι το συγκεκριμένο ορυχείο κείται στα εξωτερικά όρια του ΤΚΣ, δεν αμφισβητείται ότι γειτνιάζει άμεσα με τον ΤΚΣ, οπότε ενδέχεται να έχει επιπτώσεις και ως προς τον τόπο αυτόν.
- 88 Η πραγματοποίηση τέτοιας αναλύσεως ήταν κατά μείζονα λόγο επιβεβλημένη, καθόσον το Βασίλειο της Ισπανίας είχε επισημάνει, στο σχετικό με την περιοχή «Alto Sil» τυποποιημένο έντυπο το οποίο διαβίβασε στην Επιτροπή όταν πρότεινε τον χαρακτηρισμό της περιοχής αυτής ως ΤΚΣ, ότι η περιοχή ήταν ευάλωτη κυρίως λόγω της υπάρξεως των υπαίθριων ορυχείων.
- 89 Όσον αφορά, στη συνέχεια, το υπαίθριο ορυχείο «Ladrones», διαπιστώνεται ότι η από 9 Οκτωβρίου 2003 έκθεση περιβαλλοντικών επιπτώσεων αναγνωρίζει μεν την παρουσία της καφέ αρκούδας στην προταθείσα ως ΤΚΣ περιοχή «Alto Sil», πλην όμως καταλήγει ότι το οικείο έργο συνεπάγεται μια αμελητέα μόνον απώλεια ευνοϊκού για το συγκεκριμένο είδος οικοτόπου, δεν θίγει κάποια κρίσιμη ζώνη και δεν δημιουργεί «φραγμούς» μεταξύ των διαφόρων πληθυσμιακών ενοτήτων, όπως προέκυπτε από μελέτη της 5ης Ιουνίου 2001.

- 90 Συναφώς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, ως προς την καφέ αρκούδα, η Επιτροπή δεν προσκόμισε κάποιο έγγραφο το οποίο να θέτει υπό αμφισβήτηση την επάρκεια της ως άνω εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του οικείου έργου.
- 91 Ως προς τον αγριόκουρκο, στην προαναφερθείσα έκθεση περιβαλλοντικών επιπτώσεων αναφέρεται ότι ο εκπρόσωπος μιας οργανώσεως για την προστασία του περιβάλλοντος προειδοποίησε για τον ενδεχόμενο αντίκτυπο του έργου στο συγκεκριμένο είδος πτηνού, ότι ο κύριος του έργου αντέκρουσε την καταγγελία και ότι αυτή εξετάστηκε και αξιολογήθηκε ικανοποιητικώς. Πάντως, ούτε από την ως άνω έκθεση ούτε από τα λοιπά έγγραφα που προσκόμισε το Βασίλειο της Ισπανίας προκύπτει ότι όντως πραγματοποιήθηκε εκτίμηση των επιπτώσεων του οικείου έργου ως προς τον αγριόκουρκο. Ωστόσο, για τους λόγους που εκτέθηκαν στις σκέψεις 86 έως 88 της παρούσας αποφάσεως, ήταν προδήλως επιβεβλημένη η πραγματοποίηση μιας αναλύσεως των συνεπειών του οικείου έργου για το συγκεκριμένο είδος πτηνού.
- 92 Κατά συνέπεια, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η εκτίμηση αυτή ήταν ανεπαρκής όσον αφορά τον αγριόκουρκο.
- 93 Τέλος, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι οι ελλείψεις που διαπιστώθηκαν στην εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων η οποία πραγματοποιήθηκε στις περιπτώσεις των ορυχείων «Nueva Julia» «Ladrones» αντισταθμίζονται από τη μελέτη του 2005, δεδομένου ότι, όπως υπενθυμίστηκε στη σκέψη 83 της παρούσας αποφάσεως, το άρθρο 2, παράγραφος 1, της τροποποιημένης οδηγίας 85/337 ορίζει ότι η εκτίμηση πρέπει να πραγματοποιείται πριν από την έγκριση του έργου.
- 94 Επομένως, η πρώτη αιτίαση, στο μέτρο που ζητείται από το Δικαστήριο να διαπιστώσει παράβαση των άρθρων 2, 3 και 5, παράγραφοι 1 και 3, της τροποποιημένης οδηγίας 85/337 όσον αφορά την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των έργων για τα ορυχεία «Nueva Julia» και «Ladrones», πρέπει να γίνει δεκτή, πλην του σκέλους της σχετικά με τις επιπτώσεις της λειτουργίας του ορυχείου «Ladrones» για την καφέ αρκούδα.

Επί της δεύτερης αιτιάσεως, σχετικά με μη τήρηση του άρθρου 6, παράγραφοι 2 έως 4, της οδηγίας για τους οικοτόπους όσον αφορά το καθεστώς προστασίας του αγριόκουρκου κατόπιν του χαρακτηρισμού, από το 2000, της περιοχής «Alto Sil» ως ΖΕΠ

Επί του πρώτου σκέλους της δεύτερης αιτιάσεως

— Επιχειρήματα των διαδίκων

- ⁹⁵ Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι το Βασίλειο της Ισπανίας, εγκρίνοντας τη λειτουργία των ορυχείων «Nueva Julia» και «Ladrones», παρέβη το άρθρο 6, παράγραφοι 3 και 4, της οδηγίας για τους οικοτόπους, όσον αφορά την προστασία της οποίας απολαύει ο αγριόκουρκος κατόπιν του χαρακτηρισμού, από το 2000, της περιοχής «Alto Sil» ως ΖΕΠ.
- ⁹⁶ Το Βασίλειο της Ισπανίας αντιτείνει ότι στο πλαίσιο της εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των δύο αυτών έργων αξιολογήθηκαν επαρκώς οι συνέπειές τους επί του συγκεκριμένου είδους πτηνού.

— Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- ⁹⁷ Από το άρθρο 7 της οδηγίας για τους οικοτόπους προκύπτει ότι το άρθρο 6, παράγραφοι 2 έως 4, της οδηγίας αυτής αντικαθιστά το άρθρο 4, παράγραφος 4, πρώτη περίοδος, της οδηγίας για τα πτηνά από την ημερομηνία θέσεως σε εφαρμογή της οδηγίας για τους οικοτόπους ή από την ημερομηνία κατά την οποία κράτος μέλος

κατατάσσει συγκεκριμένη περιοχή στις ΖΕΠ βάσει της οδηγίας για τα πτηνά, εφόσον η τελευταία αυτή ημερομηνία είναι μεταγενέστερη (βλ., ιδίως, απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2007, C-418/04, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, Συλλογή 2007, σ. I-10947, σκέψη 173).

- 98 Συνεπώς, εν προκειμένω, η αιτίαση σχετικά με την εκτίμηση των επιπτώσεων των ορυχείων «Nueva Julia» και «Ladrones» στα είδη που προστατεύονται δυνάμει της ΖΕΠ «Alto Sil», ειδικότερα δε στον αγριόκουρκο, πρέπει να εξεταστεί βάσει των διατάξεων του άρθρου 6, παράγραφοι 3 και 4, της οδηγίας για τους οικοτόπους όσον αφορά τα εν λόγω έργα, ως προς τα οποία δεν αμφισβητείται ότι οι σχετικές αιτήσεις χορηγήσεως αδείας υποβλήθηκαν μετά τον χαρακτηρισμό της περιοχής «Alto Sil» ως ΖΕΠ.
- 99 Κατά το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας για τους οικοτόπους, η δέουσα εκτίμηση των επιπτώσεων του σχεδίου ή του έργου στον οικείο τόπο προϋποθέτει ότι, προ της εγκρίσεως του σχεδίου ή του έργου, προσδιορίζονται, λαμβανομένων υπόψη των βέλτιστων επιστημονικών γνώσεων επί του θέματος, όλες οι πτυχές του σχεδίου ή του έργου που θα μπορούσαν, είτε η καθεμία από μόνη της είτε σε συνδυασμό με άλλα σχέδια ή έργα, να επηρεάσουν τους στόχους διατηρήσεως του τόπου αυτού. Οι αρμόδιες εθνικές αρχές επιτρέπουν την άσκηση δραστηριότητας στον προστατευόμενο τόπο μόνον εφόσον είναι βέβαιες ότι αυτή δεν θα έχει επιβλαβείς συνέπειες για την ακεραιότητα του συγκεκριμένου τόπου. Η βεβαιότητα αυτή σημαίνει ότι δεν πρέπει να υφίσταται οποιαδήποτε εύλογη αμφιβολία, από επιστημονικής απόψεως, ως προς την απουσία τέτοιων επιπτώσεων (βλ., ιδίως, προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, σκέψη 243).
- 100 Εκτίμηση που πραγματοποιείται βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας για τους οικοτόπους δεν μπορεί να θεωρηθεί δέουσα αν παρουσιάζει κενά και δεν περιέχει πλήρη, ακριβή και οριστικά συμπεράσματα και διαπιστώσεις, ώστε να αίρεται κάθε εύλογη αμφιβολία, από επιστημονικής απόψεως, όσον αφορά τις επιπτώσεις των σχεδιαζόμενων εργασιών στην οικεία ΖΕΠ (βλ., σχετικώς, απόφαση της 20ης Σεπτεμβρίου 2007, C-304/05, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή 2007, σ. I-7495, σκέψη 69).

- 101 Εν προκειμένω, η προστασία του αγριόκουρκου σαφώς συνιστά στόχο διατηρήσεως ο οποίος οδήγησε το Βασίλειο της Ισπανίας να κατατάξει την περιοχή «Alto Sil» στις ΖΕΠ από το 2000.
- 102 Επιπλέον, πρέπει να υπομνησθεί ότι οι εθνικές αρχές, όταν πρότειναν την ως άνω περιοχή ως ΤΚΣ το 1998, επισήμαναν ότι ο πληθυσμός του αγριόκουρκου στην περιοχή αυτή ήταν όχι μόνον περιφερειακής, αλλά και εθνικής σημασίας, και ότι η περιοχή έπρεπε να θεωρηθεί ευάλωτη κυρίως λόγω της υπάρξεως των υπαίθριων ορυχείων.
- 103 Όπως ήδη διαπιστώθηκε στο πλαίσιο της εξετάσεως της πρώτης αιτιάσεως σχετικά με την τροποποιημένη οδηγία 85/337 και, ειδικότερα, στις σκέψεις 76 έως 93 της παρούσας αποφάσεως, η εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων η οποία πραγματοποιήθηκε πριν από την έγκριση των ορυχείων «Nueva Julia» και «Ladrones» δεν περιέχει, σε καμία από τις δύο περιπτώσεις, ανάλυση των ενδεχόμενων σωρευτικών συνεπειών των διαφόρων έργων στον αγριόκουρκο, ενώ η ανάλυση αυτή ήταν εν προκειμένω επιβεβλημένη. Ομοίως, δεν περιέχουν ενδείξεις από τις οποίες θα ήταν δυνατό να συναχθεί ότι όντως αξιολογήθηκαν οι επιπτώσεις των έργων αυτών για τον πληθυσμό του αγριόκουρκου, ο οποίος διαβιού εντός της ΖΕΠ «Alto Sil».
- 104 Εξάλλου, η μελέτη του 2005 δεν καλύπτει τις ως άνω ελλείψεις, δεδομένου ότι καταρτίστηκε κατόπιν της εγκρίσεως των σχετικών έργων και, επομένως, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι ασκεί επιρροή στο πλαίσιο του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας για τους οικοτόπους (βλ., υπ' αυτή την έννοια, προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκέψη 72).
- 105 Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι η εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων η οποία πραγματοποιήθηκε στις περιπτώσεις των έργων για τα υπαίθρια ορυχεία «Nueva Julia» και «Ladrones» δεν είναι δυνατό να θεωρηθεί δέουσα καθόσον χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη κενών και από την έλλειψη πλήρων, σαφών και οριστικών διαπιστώσεων και συμπερασμάτων που θα μπορούσαν να άρουν την οποιαδήποτε αμφιβολία τυχόν υφίσταται, σε επιστημονικό επίπεδο, όσον αφορά τις επιπτώσεις των οικείων

έργων στη ΖΕΠ «Alto Sil» και, ειδικότερα, στον πληθυσμό του αγριόκουρκου, του οποίου η διατήρηση συνιστά έναν από τους στόχους της εν λόγω ζώνης.

- 106 Επομένως, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι, πριν από την έγκριση της λειτουργίας των ορυχείων αυτών, είχαν προσδιοριστεί, λαμβανομένων υπόψη των βέλτιστων επιστημονικών γνώσεων επί του θέματος, όλες οι πτυχές του σχεδίου ή του έργου οι οποίες θα ήταν ικανές, είτε η καθεμία από μόνη της είτε σε συνδυασμό με άλλα σχέδια ή έργα, να θίξουν τους στόχους διατηρήσεως της περιοχής «Alto Sil».
- 107 Υπό τις συνθήκες αυτές, ουδαμώς προκύπτει από την εκτίμηση που πραγματοποιήθηκε στις ως άνω περιπτώσεις ότι οι αρμόδιες εθνικές αρχές θα μπορούσαν να είναι βέβαιες ότι τα οικεία έργα δεν θα είχαν επιβλαβείς συνέπειες για την ακεραιότητα του εν λόγω τόπου.
- 108 Κατά συνέπεια, οι άδειες που χορηγήθηκαν για τα έργα αυτά δεν ήταν σύμφωνη με το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας για τους οικοτόπους.
- 109 Στο Βασίλειο της Ισπανίας, το οποίο επικαλείται τη σημασία των εξορυκτικών δραστηριοτήτων για την τοπική οικονομία, πρέπει να υπενθυμιστεί ότι, μολονότι το στοιχείο αυτό ενδέχεται να συνιστά επιτακτικό λόγο σημαντικού δημοσίου συμφέροντος κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 4, της οδηγίας για τους οικοτόπους, η εν λόγω διάταξη μπορεί να εφαρμοστεί μόνον εφόσον προηγηθεί ανάλυση των επιπτώσεων του σχεδίου ή του έργου σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας αυτής. Συγκεκριμένα, η γνώση των επιπτώσεων υπό το πρίσμα των σχετικών με τον οικείο τόπο στόχων διατηρήσεως αποτελεί εκ των ων ουκ άνευ όρο για την εξέταση του εν λόγω άρθρου 6, παράγραφος 4, διότι, χωρίς τα στοιχεία αυτά, είναι αδύνατο να γίνει εκτίμηση οποιασδήποτε από τις προϋποθέσεις εφαρμογής της εξαιρέσεως που εισάγει η ως άνω διάταξη. Στο πλαίσιο της εξετάσεως της συνδρομής τυχόν επιτακτικών λόγων σημαντικού δημοσίου συμφέροντος, καθώς και του ζητήματος αν υπάρχουν λιγότερο ζημιόγρονες εναλλακτικές λύσεις, απαιτείται πράγματι στάθμιση με τις επιβλαβείς συνέπειες που θα έχει το υπό κρίση σχέδιο ή έργο για τον οικείο τόπο. Περαιτέρω, προκειμένου να καθοριστεί το είδος των ενδεχόμενων αντισταθμιστικών μέτρων, είναι αναγκαίο να προσδιοριστούν, προηγουμένως, επακριβώς οι επιβλαβείς συνέπειες για τον τόπο αυτόν (προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκέψη 83).

- 110 Από τις ανωτέρω σκέψεις συνάγεται ότι οι εθνικές αρχές δεν διέθεταν τα στοιχεία αυτά όταν έλαβαν τις αποφάσεις για τη χορήγηση των σχετικών αδειών. Επομένως, η χορήγηση των αδειών δεν μπορεί να δικαιολογηθεί βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 4, της οδηγίας για τους οικοτόπους.
- 111 Κατά συνέπεια, οι άδειες αυτές δεν ήταν σύμφωνες με το άρθρο 6, παράγραφος 4, της οδηγίας για τους οικοτόπους.
- 112 Υπό τις συνθήκες αυτές, το πρώτο σκέλος της δεύτερης αιτιάσεως κρίνεται βάσιμο.

Επί του δευτέρου σκέλους της δεύτερης αιτιάσεως

— Επιχειρήματα των διαδίκων

- 113 Η Επιτροπή προσάπτει στο Βασίλειο της Ισπανίας ότι παρέβη το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας για τους οικοτόπους, καθόσον το εν λόγω κράτος μέλος δεν έλαβε τα αναγκαία μέτρα για να διασφαλίσει ότι η λειτουργία των υπαίθριων ορυχείων «Feixolín», «Fonfría», «Salguero-Prégame-Valdesegadas», «Ampliación de Feixolín» και «Nueva Julia», μετά τον Ιανουάριο του 2000, οπότε τέθηκε σε ισχύ η απόφαση περί χαρακτηρισμού της περιοχής «Alto Sil» ως ΖΕΠ, δεν θίγει τον οικείο τόπο και, ειδικότερα, το είδος αγριόκοιρας, το οποίο προστατεύεται δυνάμει της ΖΕΠ αυτής.

- 114 Η Επιτροπή παραπέμπει συναφώς στο σχέδιο αποκαταστάσεως του αγριόκουρκου της Κανταβρίας, το οποίο εγκρίθηκε με το διάταγμα 4/2009 της Junte de Castilla y León, της 15ης Ιανουαρίου 2009 (BOC y L n° 13, σ. 1540). Με το σχέδιο αυτό διαπιστώθηκε ότι το 1982 ο πληθυσμός του αγριόκουρκου της Κανταβρίας αριθμούσε περίπου 1 000 δείγματα και ότι οι τόποι ζευγαρώματος ήσαν κατειλημμένοι κατά το 85 %. Κατά το 2002, ωστόσο, ο πληθυσμός αυτός δεν υπερέβαινε πλέον τα 500 έως 600 δείγματα, τα οποία κατανέμονταν μεταξύ των δύο πλαγιών μιας οροσειράς, και οι τόποι ζευγαρώματος ήσαν κατειλημμένοι κατά το 45 %. Στη διάρκεια των 20 αυτών ετών, το ήμισυ του εν λόγω πληθυσμού ήταν συγκεντρωμένο στην αυτόνομη περιφέρεια της Castilla y León. Σύμφωνα πάντοτε με το ως άνω σχέδιο αποκαταστάσεως, το 2005 ο πληθυσμός στην ίδια αυτή περιφέρεια αριθμούσε περίπου 164 ενήλικα δείγματα και κινδύνευε να εξαφανιστεί εντός της επόμενης εικοσαετίας.
- 115 Η Επιτροπή υποστηρίζει, συγκεκριμένα, ότι ορισμένοι τόποι ζευγαρώματος του αγριόκουρκου γειτνιάζουν με τα επίμαχα ορυχεία. Τούτο ισχύει, παραδείγματος χάρη, στην περίπτωση του τόπου ζευγαρώματος «Robledo El Chano», ο οποίος βρίσκεται κοντά στο ορυχείο «Fonfría» και εξακολουθούσε να φιλοξενεί πτηνά αυτού του είδους το 1999.
- 116 Όσον αφορά τη μελέτη του 2005, η Επιτροπή ισχυρίζεται, πρωτίστως, ότι στερείται συνέπειας το συμπέρασμα ότι οι επιπτώσεις της λειτουργίας των υπαίθριων ορυχείων για τον αγριόκουρκο δεν είναι σημαντικές. Συγκεκριμένα, η έκθεση αυτή επιβεβαιώνει τον κίνδυνο επιπτώσεων «υπερτοπικής» εμβέλειας από τη λειτουργία των ορυχείων, καθώς και τον αποκλεισμό της σημαντικής για τη διατήρηση του είδους πιθανότητας να χρησιμοποιηθεί εκ νέου ένας εγκαταλελειμμένος οικότοπος, εφόσον θα το επέτρεπε η κατάστασή του.
- 117 Ισχυρίζεται επίσης ότι από επιστημονικές μελέτες προκύπτει ότι η κατάτμηση περίκλειστων δασικών εκτάσεων που ήσαν διαθέσιμες για τον αγριόκουρκο εντός της ζώνης «Alto Sil» επιδεινώθηκε σαφώς λόγω της πιθανότητας δημιουργίας «φραγμών» από την ταυτόχρονη και απρόσκοπτη λειτουργία πλειόνων ορυχείων.

- 118 Το Βασίλειο της Ισπανίας αναγνωρίζει μεν ότι ο αριθμός των αγριόκουρκων της Κανταβρίας έχει μειωθεί σημαντικά, πλην όμως επισημαίνει ότι, εντός της περιφέρειας Castilla y León, έχουν πληγεί περισσότερο οι πληθυσμοί που βρίσκονται στις πλέον προστατευμένες ζώνες, όπως τα φυσικά πάρκα, ενώ ο πληθυσμός του αγριόκουρκου στην περιοχή «Alto Sil» είναι ο σημαντικότερος σε ολόκληρη την περιφέρεια και έχει μειωθεί μόνον ελαφρώς. Σημειώνει, άλλωστε, ότι η μείωση του πληθυσμού στην εν λόγω περιοχή υπήρξε πολύ πιο αισθητή στις ζώνες οι οποίες είναι απομακρυσμένες από τη λεκάνη όπου βρίσκονται τα ορυχεία.
- 119 Το Βασίλειο της Ισπανίας υποστηρίζει περαιτέρω ότι, στις ζώνες οι οποίες επηρεάζονται από τα υπαίθρια ορυχεία που αφορά η υπό κρίση αιτίαση, η παρουσία του αγριόκουρκου είναι ισχνή σε σχέση με το παρελθόν. Στις ως άνω ζώνες υπάρχει ένας και μόνον τόπος ζευγαρώματος, ο καλούμενος «Robledo El Chano», ο οποίος, βάσει της εθνικής στρατηγικής για τη διατήρηση του είδους αυτού, αποτελεί τμήμα ζώνης που έχει χαρακτηριστεί κρίσιμη για την προστασία του αγριόκουρκου της Κανταβρίας. Πάντως, αυτός ο τόπος ζευγαρώματος έχει εγκαταλειφθεί από τα τέλη της δεκαετίας του '80 και δεν θα μπορούσε, ως εκ τούτου, να θιγεί από την εκμετάλλευση του ορυχείου «Fonfría».

— Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 120 Πρέπει να εξεταστεί, πρώτον, αν το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας για τους οικοτόπους έχει εφαρμογή επί των δραστηριοτήτων που ασκήθηκαν στα υπαίθρια ορυχεία «Feixolín», «Fonfría», «Salguero-Prégame-Valdesegadas», «Ampliación de Feixolín» και «Nueva Julia» μετά την απόφαση περί χαρακτηρισμού της περιοχής «Alto Sil» ως ZPS, η οποία τέθηκε σε ισχύ το 2000.
- 121 Συναφώς, όσον αφορά, κατ' αρχάς, το ορυχείο «Nueva Julia», εφόσον διαπιστώθηκε ήδη, στο πλαίσιο του πρώτου σκέλους της δεύτερης αιτιάσεως, ότι η χορήγηση

αδείας για το ορυχείο αυτό δεν ήταν σύμφωνη με το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας για τους οικοτόπους, από τη νομολογία προκύπτει ότι μπορεί να στοιχειοθετηθεί παράβαση της παραγράφου 2 του εν λόγω άρθρου σε περίπτωση που αποδειχθεί είτε η υποβάθμιση του οικείου οικοτόπου είτε η ύπαρξη οχλήσεων για τα είδη υπέρ των οποίων ορίστηκε η επίμαχη ζώνη (προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκέψη 94).

- 122 Όσον αφορά, στη συνέχεια, το ορυχείο «Ampliación de Feixolín», πρέπει να υπομνησθεί ότι το γεγονός ότι έχει χορηγηθεί άδεια για σχέδιο ή έργο σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας για τους οικοτόπους καθιστά περιττή, ως προς την παρέμβαση επί του προστατευόμενου τόπου την οποία αφορά το εν λόγω σχέδιο ή έργο, την παράλληλη εφαρμογή του κανόνα περί γενικής προστασίας που προβλέπει η παράγραφος 2 του ίδιου άρθρου (προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, σκέψη 250).
- 123 Επομένως, στο μέτρο που η επικρινόμενη από την Επιτροπή εκμετάλλευση του ορυχείου «Ampliación de Feixolín» πραγματοποιήθηκε προ της εγκρίσεως της λειτουργίας του, όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 35 της παρούσας αποφάσεως, μπορεί να στοιχειοθετηθεί παράβαση του άρθρου 6, παράγραφος 2, της οδηγίας για τους οικοτόπους λόγω της εκμεταλλεύσεως αυτής.
- 124 Τέλος, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας για τους οικοτόπους έχει εφαρμογή επί των δραστηριοτήτων που ασκήθηκαν στα ορυχεία «Feixolín», «Fonfría» και «Salguero-Prégame-Valdesegadas», ανεξαρτήτως του γεγονότος ότι η λειτουργία τους εγκρίθηκε πριν τεθεί σε ισχύ, στην περιοχή «Alto Sil», το προβλεπόμενο από την οδηγία για τους οικοτόπους καθεστώς προστασίας λόγω του χαρακτηρισμού της περιοχής αυτής ως ΖΕΠ.
- 125 Πράγματι, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι, ναι μεν τα έργα αυτά δεν υπόκεινται στις απαιτήσεις που θέτει η οδηγία για τους οικοτόπους όσον αφορά τη διαδικασία προηγούμενης εκτιμήσεως των επιπτώσεών τους για τον οικείο τόπο, πλην όμως η εκτέλεσή τους εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 6, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής (βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση της 14ης Ιανουαρίου 2010, C-226/08, Stadt Papenburg, Συλλογή 2010, σ. I-131, σκέψεις 48 και 49).

- 126 Όσον αφορά, δεύτερον, την αιτίαση ότι το Βασίλειο της Ισπανίας δεν τήρησε το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας για τους οικοτόπους ως προς τις δραστηριότητες που ασκήθηκαν στα οικεία υπαίθρια ορυχεία, πρέπει να υπομνησθεί ότι μια δραστηριότητα είναι σύμφωνη με την ως άνω διάταξη μόνον εφόσον διασφαλίζεται ότι δεν συνεπάγεται διαταράξεις ικανές να θίξουν σημαντικά τους σκοπούς της εν λόγω οδηγίας, ιδίως δε τους στόχους διατηρήσεως που αυτή επιδιώκει (βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση της 4ης Μαρτίου 2010, C-241/08, Επιτροπή κατά Γαλλίας, Συλλογή 2010, σ. I-1697, σκέψη 32).
- 127 Επιπλέον, βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 2, της οδηγίας για τους οικοτόπους, το νομικό σύστημα προστασίας των ΖΕΠ πρέπει επίσης να διασφαλίζει ότι, εντός των ζωνών αυτών, θα αποφεύγονται η υποβάθμιση των φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων ειδών, καθώς και οι σημαντικές διαταράξεις για τα είδη υπέρ των οποίων έχουν οριστεί οι εν λόγω ζώνες (βλ., ιδίως, απόφαση της 14ης Οκτωβρίου 2010, C-535/07, Επιτροπή κατά Αυστρίας, Συλλογή 2010, σ. I-9483, σκέψη 58 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 128 Τούτο σημαίνει ότι η υπό κρίση αιτίαση είναι βάσιμη μόνον εφόσον η Επιτροπή αποδείξει επαρκώς κατά νόμον ότι το Βασίλειο της Ισπανίας δεν έλαβε τα κατάλληλα μέτρα προστασίας, ώστε να αποκλείσει το ενδεχόμενο να προκαλέσουν οι δραστηριότητες στα ορυχεία «Feixolín», «Fonfría», «Salguero-Prégame-Valdesegadas», «Ampliación de Feixolín» και «Nueva Julia», στο μέτρο που αυτά λειτούργησαν μετά την κατάταξη της περιοχής «Alto Sil» στις ΖΕΠ το 2000, υποβάθμιση των οικοτόπων του αγριόκουρκο, καθώς και διαταράξεις για το συγκεκριμένο είδος, οι οποίες θα μπορούσαν να έχουν σημαντικές επιπτώσεις από πλευράς του επιδιωκόμενου με την οδηγία για τους οικοτόπους σκοπού της διατηρήσεως του εν λόγω είδους.
- 129 Επί τούτου, πρέπει να εξεταστεί, πρώτον, αν τα οικεία ορυχεία καταλαμβάνουν εκτάσεις οι οποίες αποτελούν μεν οικοτόπους κατάλληλους για τον αγριόκουρκο, πλην όμως δεν είναι δυνατό να χρησιμοποιηθούν από το είδος αυτό καθόσον χρόνο λειτουργούν τα ορυχεία αυτά, ακόμη δε και μετά τη «φυσική αποκατάστασή» τους.

- 130 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι τούτο ισχύει, ειδικότερα, στην περίπτωση του οικοτόπου 9230, ο οποίος αποτελείται από γαλικά-πορτογαλικά δάση δρυός με *Quercus robur* και *Quercus pyrenaica*.
- 131 Συναφώς, όπως τόνισε η γενική εισαγγελέας στα σημεία 81 και 82 των προτάσεών της, η Επιτροπή απέδειξε την καταστροφή του ως άνω οικοτόπου κατόπιν της κατάταξής της περιοχής «Alto Sil» στις ΖΕΠ μόνον ως προς το ορυχείο «Fonfría». Από τη μελέτη του 2005 προκύπτει ότι στο πλαίσιο της λειτουργίας του ορυχείου αυτού, η οποία ξεκίνησε το 2001, καταστράφηκαν πράγματι 17,92 εκτάρια του οικοτόπου 9230.
- 132 Το Βασίλειο της Ισπανίας υποστηρίζει ότι αυτή η απώλεια οικοτόπου είναι άνευ σημασίας για τη διατήρηση του αγριόκουρκου, εφόσον η οικεία ζώνη δεν περιελάμβανε κάποιον τόπο ζευγαρώματος.
- 133 Το ως άνω επιχείρημα είναι απορριπτέο, διότι, ακόμη και αν υποθεθεί ότι η εν λόγω ζώνη δεν ήταν δυνατό να χρησιμοποιηθεί ως τόπος ζευγαρώματος, δεν αποκλείεται το ενδεχόμενο να μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως οικοτόπος για άλλους σκοπούς, όπως ως τόπος παραμονής ή διαχειμάσεως.
- 134 Επιπλέον, αν το ορυχείο δεν είχε λειτουργήσει στην οικεία ζώνη, δεν αποκλείεται το ενδεχόμενο να μπορούσε αυτή να χρησιμοποιηθεί ως τόπος ζευγαρώματος κατόπιν σχετικών μέτρων που θα ελάμβαναν οι εθνικές αρχές.
- 135 Επ' αυτού, υπενθυμίζεται ότι η προστασία των ΖΕΠ δεν πρέπει να περιορίζεται σε μέτρα αποτροπής των προσβολών και των εξωτερικών οχλήσεων που προκαλούνται από τον άνθρωπο, αλλά πρέπει, ανάλογα με την κατάσταση, να περιλαμβάνει και θετικά μέτρα για τη διατήρηση και τη βελτίωση της καταστάσεως του τόπου (βλ. προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Αυστρίας, σκέψη 59 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 136 Η Επιτροπή υποστηρίζει, δεύτερον, ότι τα οικεία ορυχεία μπορούν, λόγω των προκαλούμενων θορύβων και δονήσεων που γίνονται αισθητά στο εσωτερικό της ΖΕΠ «Alto Sil», να οχλήσουν σημαντικά τον πληθυσμό του αγριόκουρκου ο οποίος προστατεύεται δυνάμει της εν λόγω ΖΕΠ.
- 137 Συναφώς, από τη δικογραφία προκύπτει ότι, όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 88 των προτάσεών της, λαμβανομένων υπόψη των μικρών αποστάσεων μεταξύ, αφενός, πολλών κρίσιμων για τον αγριόκουρκο περιοχών και, αφετέρου, των επίμαχων υπαίθριων ορυχείων, οι θόρυβοι και οι δονήσεις που προκαλούνται από τα ορυχεία αυτά μπορούν να γίνουν αντιληπτά στις ως άνω κρίσιμες περιοχές.
- 138 Επομένως, οι εν λόγω οχλήσεις είναι ικανές να προκαλέσουν διαταράξεις που θα μπορούσαν να θίξουν σημαντικά τους σκοπούς της οδηγίας για τους οικοτόπους, ιδίως δε τον στόχο διατήρησης του αγριόκουρκου.
- 139 Το ως άνω συμπέρασμα ισχύει κατά μείζονα λόγο καθόσον δεν αμφισβητείται ότι ο αγριόκουρκος είναι είδος ευαίσθητο και ιδιαίτερος απαιτητικό όσον αφορά την ηρεμία και την ποιότητα των οικοτόπων του. Επιπροσθέτως, από τη δικογραφία προκύπτει ότι ο βαθμός απομονώσεως και ηρεμίας τον οποίο απαιτεί το είδος αυτό συνιστά παράγοντα ύψιστης σημασίας, διότι έχει αισθητές συνέπειες επί των ικανοτήτων του αναπαραγωγής.
- 140 Το Βασίλειο της Ισπανίας διατυπώνει αμφιβολίες σχετικώς, προβάλλοντας ως αντίρρηση ότι μείωση των πληθυσμών του συγκεκριμένου είδους, περιλαμβανομένου εκείνου της περιοχής «Alto Sil», παρατηρείται επίσης, και μάλιστα πιο έντονη, εκτός της λεκάνης στην οποία βρίσκονται τα ορυχεία. Τούτο επιβεβαιώνεται από τη μελέτη του 2005, η οποία αναφέρει ότι δεν υφίσταται σχέση αιτίου και αποτελέσματος μεταξύ της υπάρξεως των ορυχείων και της ερημώσεως των τόπων ζευγαρώματος του αγριόκουρκου της Κανταβρίας, δεδομένου ότι το φαινόμενο αυτό είναι πιο αισθητό στις ζώνες που δεν γειτνιάζουν άμεσα με τα ορυχεία.

- 141 Εντούτοις, το γεγονός αυτό δεν σημαίνει από μόνο του ότι αποκλείεται οι ανωτέρω περιγραφείσες οχλήσεις, οι οποίες προκαλούνται εντός της ΖΕΠ από τα οικεία ορυχεία, να έχουν σημαντικές επιπτώσεις για το συγκεκριμένο είδος, έστω και αν έχουν μειωθεί, ενδεχομένως, ακόμη περισσότερο οι πληθυσμοί που είναι σχετικά απομακρυσμένοι από τα ορυχεία αυτά.
- 142 Εξάλλου, η Επιτροπή δεν είναι υποχρεωμένη, προκειμένου να διαπιστωθεί παράβαση του άρθρου 6, παράγραφος 2, της οδηγίας για τους οικοτόπους, να αποδείξει την ύπαρξη σχέσεως αιτίου και αποτελέσματος μεταξύ της λειτουργίας των ορυχείων και των σημαντικών διαταράξεων για τον αγριόκουρκο. Δεδομένου ότι σκοπός της παραγράφου 2 του άρθρου 6 της οδηγίας για τους οικοτόπους και της παραγράφου 3 του ίδιου άρθρου είναι να διασφαλιστεί το ίδιο επίπεδο προστασίας, αρκεί η Επιτροπή να αποδείξει την ύπαρξη πιθανότητας ή κινδύνου να προκαλέσει η λειτουργία των ορυχείων σημαντικές διαταράξεις για το συγκεκριμένο είδος (βλ., υπ' αυτή την έννοια, προαναφερθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Γαλλίας, σκέψη 32, και απόφαση της 21ης Ιουλίου 2011, C-2/10, Azienda Agro-Zootecnica Franchini και Eolica di Altamura, Συλλογή 2011, σ. I-6561, σκέψη 41).
- 143 Εν πάση περιπτώσει, όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας στα σημεία 90 έως 92 των προτάσεών της, από τη δικογραφία προκύπτει ότι η εγκατάλειψη του τόπου ζευγαρώματος «Robledo El Chanó», ο οποίος εξακολουθούσε να χρησιμοποιείται από τον αγριόκουρκο κατά το 1999, οφείλεται στη λειτουργία του υπαίθριου ορυχείου «Fonfría» από το 2001.
- 144 Η διαπίστωση αυτή επιβεβαιώνει ότι η λειτουργία των οικείων ορυχείων, ιδίως δε οι θόρυβοι και οι δονήσεις, είναι δυνατό να προκαλέσει σημαντικές διαταράξεις για το συγκεκριμένο είδος.
- 145 Επομένως, επιβάλλεται το συμπέρασμα ότι οι δραστηριότητες εκμεταλλεύσεως των υπαίθριων ορυχείων «Feixolín», «Fonfría», «Salguero-Prégame-Valdesegadas», «Ampliación de Feixolín» και «Nueva Julia» αντιβαίνουν στο άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας για τους οικοτόπους λόγω των προκαλούμενων θορύβων και δονήσεων, που μπορούν να θίξουν σημαντικά τη διατήρηση του αγριόκουρκου.

- 146 Η Επιτροπή υποστηρίζει, τρίτον, ότι τα υπαίθρια ορυχεία συντελούν στην απομόνωση των επιμέρους πληθυσμών του αγριόκουρκου, φράσσοντας τους διαδρόμους επικοινωνίας μεταξύ τους. Παραπέμπει, συναφώς, σε έκθεση σχετικά με τις επιπτώσεις των εξορυκτικών δραστηριοτήτων στον αγριόκουρκο της Κανταβρίας, η οποία καταρτίστηκε τον Δεκέμβριο του 2004 για λογαριασμό του υπουργείου Περιβάλλοντος από τους συντονιστές της στρατηγικής για τη διατήρηση του αγριόκουρκου της Κανταβρίας στην Ισπανία.
- 147 Επί τούτου, διαπιστώνεται ότι η ως άνω έκθεση, η οποία καταρτίστηκε από ειδικούς σε θέματα του αγριόκουρκου της Κανταβρίας εμπειρογνώμονες τόσο του εθνικού υπουργείου Περιβάλλοντος όσο και του υπουργείου Περιβάλλοντος της αυτόνομης περιφέρειας της Castilla y León, καταλήγει ότι υφίσταται πράγματι κίνδυνος τα ορυχεία που ήδη λειτουργούν, όπως τα «Feixolín» και «Fonfría», σε συνδυασμό με άλλα έργα των οποίων επίκειται η εκτέλεση, όπως το ορυχείο «Ampliación de Feixolín», να δημιουργήσουν εκτεταμένο φραγμό για τον αγριόκουρκο από ανατολάς προς δυμάς, με ενδεχόμενη συνέπεια την απομόνωση μιας πληθυσμιακής αυτού του είδους και, μακροπρόθεσμα, την εξαφάνιση των πληθυσμιακών ενοτήτων που βρίσκονται νότια του ως άνω φραγμού.
- 148 Εφόσον το Βασίλειο της Ισπανίας δεν προσκόμισε αποδεικτικά στοιχεία που να αντικρούουν τα πορίσματα της εν λόγω εκθέσεως, της οποίας η επιστημονική εγκυρότητα είναι αδιαμφισβήτητη, επιβάλλεται το συμπέρασμα ότι τα ορυχεία «Feixolín», «Fonfría» και «Ampliación de Feixolín» μπορούν να δημιουργήσουν «φραγμό» ο οποίος ενδέχεται να συντελέσει στην κατάτμηση του οικοτόπου του αγριόκουρκου και στην απομόνωση ορισμένων επιμέρους πληθυσμών του.
- 149 Τίθεται, ωστόσο, το ερώτημα αν οι ούτως διαπιστωθείσες παραβάσεις του άρθρου 6, παράγραφος 2, της οδηγίας για τους οικοτόπους μπορούν να προσαφθούν στο Βασίλειο της Ισπανίας και στο μέτρο που αφορούν το υπαίθριο ορυχείο «Ampliación de Feixolín».

- 150 Συγκεκριμένα, αντιθέτως προς τα υπόλοιπα ορυχεία τα οποία αφορά η υπό κρίση αιτίαση, δεν είχε ακόμη χορηγηθεί άδεια για το υπαίθριο ορυχείο «Ampliación de Feixolín» κατά τον χρόνο που ασκήθηκαν οι επικρινόμενες από την Επιτροπή εξορυκτικές δραστηριότητες. Επιπροσθέτως, οι αρμόδιες αρχές επέβαλαν κυρώσεις στην επιχείρηση που είχε την εκμετάλλευση του εν λόγω ορυχείου καθόσον ξεκίνησε τη λειτουργία του χωρίς να έχει λάβει προηγουμένως τη σχετική άδεια και την υποχρέωσαν να τη σταματήσει.
- 151 Εντούτοις, όπως ανέφερε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 105 των προτάσεών της, μολοντί οι αρμόδιες αρχές είχαν ενημερωθεί τουλάχιστον από το 2005 ότι το ορυχείο αυτό λειτουργούσε στην πράξη, από τη δικογραφία προκύπτει ότι απαγόρευσαν την εκμετάλλευσή του μόλις τον Νοέμβριο του 2009, κατόπιν ελέγχου που πραγματοποιήθηκε τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους.
- 152 Έτσι, επιτρέποντας να συνεχίζεται για τουλάχιστον τέσσερα έτη μια κατάσταση η οποία προκάλεσε σημαντικές διαταράξεις εντός της ΖΕΠ «Alto Sil», το Βασίλειο της Ισπανίας δεν έλαβε εγκαίρως τα αναγκαία μέτρα για να θέσει τέρμα στις διαταράξεις αυτές. Επομένως, οι διαπιστωθείσες παραβάσεις του άρθρου 6, παράγραφος 2, της οδηγίας για τους οικοτόπους μπορούν να προσαφθούν στο Βασίλειο της Ισπανίας και στο μέτρο που αφορούν το υπαίθριο ορυχείο «Ampliación de Feixolín».
- 153 Τέλος, τίθεται ακόμη το ερώτημα αν οι ούτως διαπιστωθείσες παραβάσεις του άρθρου 6, παράγραφος 2, της οδηγίας για τους οικοτόπους μπορούν να δικαιολογηθούν βάσει του προβαλλόμενου από το Βασίλειο της Ισπανίας λόγου, σχετικά με τη σημασία των εξορυκτικών δραστηριοτήτων για την τοπική οικονομία.
- 154 Πράγματι, πρόκειται για λόγο τον οποίο μπορεί να επικαλεστεί κράτος μέλος δύναμει της διαδικασίας που προβλέπει το άρθρο 6, παράγραφος 4, της οδηγίας για τους οικοτόπους. Αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις της διατάξεως αυτής, η εφαρμογή της ενδέχεται να έχει ως συνέπεια να επιτραπούν δραστηριότητες οι οποίες, όπως ήδη υπενθυμίστηκε με τη σκέψη 122 της παρούσας αποφάσεως, δεν μπορούν πλέον να εκτιμηθούν βάσει της παραγράφου 2 του ίδιου άρθρου.

- 155 Εντούτοις, όπως προκύπτει από τη νομολογία που υπενθυμίστηκε με τη σκέψη 125 της παρούσας αποφάσεως, οι προβλεπόμενες από την οδηγία για τους οικοτόπους διαδικασίες προηγούμενης εκτιμήσεως δεν έχουν εφαρμογή επί έργων όπως τα ορυχεία «Feixolín» και «Fonfría», εφόσον η λειτουργία τους εγκρίθηκε πριν το καθεστώς προστασίας που θεσπίζει η οδηγία για τους οικοτόπους αρχίσει να ισχύει για την περιοχή «Alto Sil» λόγω του χαρακτηρισμού της ως ΖΕΠ.
- 156 Όσον αφορά παρόμοια έργα, δεν πρέπει να αποκλειστεί η δυνατότητα κράτους μέλους, κατ' αναλογία προς την προβλεπόμενη από το άρθρο 6, παράγραφος 4, της οδηγίας για τους οικοτόπους διαδικασία παρεκκλίσεως, να επικαλεστεί, στο πλαίσιο εθνικής διαδικασίας εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων σχεδίου ή έργου που μπορεί να θίξει σημαντικά τα συμφέροντα διατηρήσεως ενός τόπου, κάποιον λόγο δημοσίου συμφέροντος και, εφόσον πληρούνται κατ' ουσίαν οι προϋποθέσεις της διατάξεως αυτής, να επιτρέψει δραστηριότητα η οποία, κατόπιν τούτου, δεν θα απαγορεύεται πλέον από την παράγραφο 2 του εν λόγω άρθρου.
- 157 Ωστόσο, όπως ήδη επισημάνθηκε στη σκέψη 109 της παρούσας αποφάσεως, προκειμένου να μπορεί να διαπιστωθεί αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 6, παράγραφος 4, της οδηγίας για τους οικοτόπους, πρέπει οι επιπτώσεις του σχεδίου ή του έργου να έχουν αναλυθεί προηγουμένως σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας αυτής.
- 158 Πάντως, από τη δικογραφία προκύπτει ότι, κατά την εκτίμηση των επιπτώσεων των έργων «Feixolín» και «Fonfría» που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της προβλεπόμενης από το εθνικό δίκαιο διαδικασίας εγκρίσεως, δεν είναι δυνατό να αναλύθηκαν οι σημαντικές διαταράξεις τις οποίες τα έργα αυτά θα μπορούσαν να προκαλέσουν όσον αφορά τον αγριόκουρκο, όπως διαπιστώθηκαν με τις 131, 145 και 148 της παρούσας αποφάσεως, δεδομένου ότι το Βασίλειο της Ισπανίας όχι μόνον δεν τις είχε προσδιορίσει, αλλά αμφισβητούσε ακόμη και την ύπαρξή τους, όπως και στη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου.
- 159 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει μάλλον να συναχθεί ότι, στο πλαίσιο της προβλεπόμενης από το εθνικό δίκαιο διαδικασίας εγκρίσεως, δεν είναι δυνατό να εξετάστηκαν οι προϋποθέσεις του άρθρου 6, παράγραφος 4, της οδηγίας για τους οικοτόπους.

- 160 Επομένως, οι διαπιστωθείσες παραβάσεις του άρθρου 6, παράγραφος 2, της οδηγίας για τους οικοτόπους δεν μπορούν να δικαιολογηθούν λόγω της σημασίας που έχουν οι εξορυκτικές δραστηριότητες για την τοπική οικονομία.

Επί της τρίτης αιτιάσεως, σχετικά με παράβαση των υποχρεώσεων που απορρέουν, βάσει της οδηγίας για τους οικοτόπους, από την πρόταση χαρακτηρισμού της περιοχής «Alto Sil» ως ΤΚΣ όσον αφορά τη λειτουργία των υπαίθριων ορυχείων «Fonfría», «Feixolín», «Salguero-Prégame-Valdesegadas» και «Nueva Julia»

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 161 Με την τρίτη αιτίαση, η Επιτροπή προσάπτει στο Βασίλειο της Ισπανίας ότι, από τον Ιανουάριο του 1998, δεν έλαβε τα αναγκαία μέτρα όσον αφορά την εξόρυξη άνθρακα στα ορυχεία «Feixolín», «Salguero-Prégame-Valdesegadas», «Fonfría», και «Nueva Julia», προς εξασφάλιση της διατήρησης του οικολογικού ενδιαφέροντος που παρουσίαζε σε εθνικό επίπεδο η περιοχή «Alto Sil», ιδίως σε σχέση με την καφέ αρκούδα, και δεν τήρησε, κατά συνέπεια, τις υποχρεώσεις που υπέχει από την οδηγία για τους οικοτόπους, όπως διευκρινίστηκαν με τις προαναφερθείσες αποφάσεις Dragaggi κ.λπ. και Bund Naturschutz in Bayern κ.λπ.
- 162 Το Βασίλειο της Ισπανίας αντιτείνει ότι τήρησε τις εν λόγω υποχρεώσεις και παρατηρεί συναφώς ότι, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της σχετικής απογραφής, ο πληθυσμός της καφέ αρκούδας, ιδίως η δυτική πληθυσμιακή ενότητα στην οποία εντάσσεται η περιοχή «Alto Sil», έχει αυξηθεί αισθητά κατά τη διάρκεια των τελευταίων δέκα ετών.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 163 Βάσει της οδηγίας για τους οικοτόπους, τα κράτη μέλη οφείλουν, όσον αφορά τους επιλεγέντες προς εγγραφή στον κοινοτικό κατάλογο τόπους στους οποίους βρίσκονται φυσικοί οικοτόποι ή διαβιούν είδη προτεραιότητας, να λαμβάνουν κατάλληλα μέτρα προστασίας προκειμένου να διατηρούνται τα χαρακτηριστικά των εν λόγω τόπων. Επομένως, τα κράτη μέλη δεν μπορούν να επιτρέπουν παρεμβάσεις που είναι πιθανό να θέσουν σε σοβαρό κίνδυνο τα οικολογικά χαρακτηριστικά των τόπων αυτών. Αυτό ακριβώς συμβαίνει όταν η σχετική παρέμβαση ενδέχεται να προκαλέσει την εξαφάνιση ειδών προτεραιότητας που απαντούν στους οικείους τόπους (απόφαση της 20ής Μαΐου 2010, C-308/08, Επιτροπή κατά Ισπανίας, Συλλογή 2010, σ. I-4281, σκέψη 21 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 164 Εν προκειμένω, δεν αμφισβητείται ότι η καφέ αρκούδα αποτελεί είδος προτεραιότητας που απαντά στην περιοχή «Alto Sil», ούτε ότι η διατήρησή της συνιστούσε έναν εκ των σκοπών τους οποίους επιδίωκε το Βασίλειο της Ισπανίας με την πρόταση χαρακτηρισμού της περιοχής αυτής ως ΤΚΣ.
- 165 Τίθεται συνεπώς το ερώτημα αν, όπως υποστηρίζει η Επιτροπή, οι δραστηριότητες εκμεταλλεύσεως των ορυχείων «Fonfría», «Feixolín», «Salguero-Prégame-Valdesegadas» και «Nueva Julia», στο μέτρο που ασκήθηκαν κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου προστασίας από τον Ιανουάριο του 1998, όταν εν λόγω περιοχή προτάθηκε ως ΤΚΣ, έως τον Δεκέμβριο του 2004, οπότε πράγματι χαρακτηρίστηκε ως ΤΚΣ, μπορούν να θεωρηθούν παρεμβάσεις ικανές να θέσουν σε σοβαρό κίνδυνο τα οικολογικά χαρακτηριστικά της περιοχής αυτής και, όσον αφορά ειδικότερα το είδος προτεραιότητας καφέ αρκούδα, να προκαλέσουν την εξαφάνιση του συγκεκριμένου είδους από την ως άνω περιοχή.
- 166 Επί τούτου, από τη δικογραφία, ειδικότερα δε από τα έγγραφα στα οποία αναφέρεται η γενική εισαγγελέας με το σημείο 130 των προτάσεών της, προκύπτει ότι τα ορυχεία που βρίσκονται βόρεια του ποταμού Sil, ιδίως τα ορυχεία «Fonfría» και «Feixolín», έχουν προκαλέσει διαταράξεις για την καφέ αρκούδα, κυρίως δημιουργώντας ή

επιδεινώνοντας τον «φραγμό» ο οποίος καθιστά αδύνατη ή πολύ δυσχερέστερη την πρόσβαση στον διάδρομο Leitariegos, μολονότι πρόκειται για ζώνη διελεύσεως από τον Βορρά προς τον Νότο, που έχει μεγάλη σημασία για τον δυτικό πληθυσμό της καφέ αρκούδας της Κανταβρίας, τμήμα του οποίου αποτελεί η πληθυσμιακή ενότητα καφέ αρκούδας που απαντά στην περιοχή «Alto Sil».

- 167 Πάντως, λαμβανομένων υπόψη των αποδεικτικών στοιχείων που προσκόμισε η Επιτροπή, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι ο ως άνω «φραγμός» έθεσε σε σοβαρό κίνδυνο τα οικολογικά χαρακτηριστικά της εν λόγω περιοχής, ιδίως όσον αφορά την κατάσταση διατηρήσεως της καφέ αρκούδας.
- 168 Συγκεκριμένα, όπως υποστήριξε το Βασίλειο της Ισπανίας χωρίς να αντικρουσθεί επ' αυτού από την Επιτροπή, μεταξύ των ετών 1998 και 2004, η δημογραφική εξέλιξη του δυτικού πληθυσμού της καφέ αρκούδας της Κανταβρίας, τμήμα του οποίου αποτελεί η πληθυσμιακή ενότητα καφέ αρκούδας που απαντά στην περιοχή «Alto Sil», εμφανίζει σαφώς θετική τάση.
- 169 Όπως επιβεβαιώνει η δικογραφία, μολονότι από το 1982 έως το 1995 ο πληθυσμός αυτός μειωνόταν κατά 4 με 5% ανά έτος, έκτοτε έχει γνωρίσει ετήσια και συνεχή αύξηση της τάξεως του 7,5%, με αποτέλεσμα να αριθμεί, στη διάρκεια του 2008, συνολικά περίπου 100 έως 130 δείγματα, ενώ ο αντίστοιχος αριθμός στις αρχές της δεκαετίας του '90 ήταν μόλις 50 έως 65 δείγματα. Ο πληθυσμός αυτός θεωρείται, σήμερα, απειλούμενος αλλά βιώσιμος. Αντιθέτως, σύμφωνα με τις μελέτες, ο ανατολικός πληθυσμός της καφέ αρκούδας της Κανταβρίας παραμένει ευάλωτος, ιδίως λόγω της απομονώσεώς του από τον δυτικό πληθυσμό. Συγκεκριμένα, δεν έχει αποκατασταθεί σε επίπεδο που να μπορεί να θεωρηθεί βιώσιμος, δεδομένου ότι ο συνολικός αριθμός των σχετικών δειγμάτων έχει, κατά την ίδια περίοδο, αυξηθεί από περίπου 20 έως 25 σε μόλις 30.

170 Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι, λαμβάνοντας υπόψη τις επιστημονικές μελέτες που προσκομίστηκαν στο Δικαστήριο στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας, σχετικά με τον δυτικό πληθυσμό της καφέ αρκούδας της Κανταβρίας, τμήμα του οποίου αποτελεί η πληθυσμιακή ενότητα καφέ αρκούδας που απαντά στην περιοχή «Alto Sil», δεν υφίστανται επαρκείς ενδείξεις ότι οι δραστηριότητες εκμεταλλεύσεως των υπαίθριων ορυχείων, στο μέτρο που ασκήθηκαν κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου προστασίας από τον Ιανουάριο του 1998, όταν εν λόγω περιοχή προτάθηκε ως ΤΚΣ, έως τον Δεκέμβριο του 2004, οπότε πράγματι χαρακτηρίστηκε ως ΤΚΣ, μπορούσαν να θέσουν σε σοβαρό κίνδυνο τα οικολογικά χαρακτηριστικά της περιοχής αυτής και, όσον αφορά ειδικότερα το είδος προτεραιότητας καφέ αρκούδα, να προκαλέσουν την εξαφάνιση του συγκεκριμένου είδους από την ως άνω περιοχή.

171 Επομένως, η τρίτη αιτίαση πρέπει να απορριφθεί.

Επί της τέταρτης αιτιάσεως, σχετικά με μη τήρηση του άρθρου 6, παράγραφοι 2 έως 4, της οδηγίας για τους οικοτόπους από την ημερομηνία εγγραφής της περιοχής «Alto Sil» στον κατάλογο των ΤΚΣ, τον Δεκέμβριο του 2004, και εντεύθεν

Επί του πρώτου σκέλους της τέταρτης αιτιάσεως

172 Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι το Βασίλειο της Ισπανίας παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 6, παράγραφοι 3 και 4, της οδηγίας για τους οικοτόπους, εγκρίνοντας τη λειτουργία των υπαίθριων ορυχείων «Feixolín», «Salguero-Prégame-Valdesegadas», «Fonfría» και «Nueva Julia» χωρίς να εκτιμήσει προηγουμένως τις ενδεχόμενες επιπτώσεις των οικείων έργων και, εν πάση περιπτώσει, χωρίς να τηρήσει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες τα έργα αυτά θα μπορούσαν να εκτελεστούν παρά τις αρνητικές τους συνέπειες.

- 173 Συναφώς, διαπιστώνεται ότι για όλα τα ορυχεία τα οποία αφορά η υπό κρίση αιτίαση χορηγήθηκαν άδειες πριν το Δεκέμβριο του 2004, επομένως πριν τον χαρακτηρισμό της περιοχής «Alto Sil» ως ΤΚΣ.
- 174 Όμως, όπως προκύπτει από τη νομολογία που υπενθυμίστηκε με τη σκέψη 125 της παρούσας αποφάσεως, οι απαιτήσεις τις οποίες θέτει η οδηγία για τους οικοτόπους σχετικά με τη διαδικασία προηγούμενης εκτιμήσεως των επιπτώσεων ενός έργου επί του οικείου τόπου δεν ισχύουν όσον αφορά έργα που εγκρίθηκαν πριν αρχίσει να εφαρμόζεται σε ορισμένη περιοχή το προβλεπόμενο από την εν λόγω οδηγία καθεστώς προστασίας.
- 175 Ως εκ τούτου, το άρθρο 6, παράγραφοι 3 και 4, της οδηγίας για τους οικοτόπους δεν ετύχανε εφαρμογής επί των έργων στα υπαίθρια ορυχεία «Feixolín», «Salguero-Prégame-Valdesegadas», «Fonfría» και «Nueva Julia», οπότε η Επιτροπή δεν δύναται να προσάψει στο Βασίλειο της Ισπανίας παράβαση των διατάξεων αυτών.
- 176 Κατά συνέπεια, το πρώτο σκέλος της τέταρτης αιτιάσεως είναι απορριπτέο.

Επί του δευτέρου σκέλους της τέταρτης αιτιάσεως

— Επιχειρήματα των διαδίκων

- 177 Η Επιτροπή προσάπτει επίσης στο Βασίλειο της Ισπανίας ότι δεν έλαβε, όσον αφορά τη λειτουργία των υπαίθριων ορυχείων «Feixolín», «Salguero-Prégame-Valdesegadas», «Fonfría», «Nueva Julia» και «Ampliación de Feixolín» μετά τον χαρακτηρισμό της

περιοχής «Alto Sil» ως ΤΚΣ τον Δεκέμβριο του 2004, τα μέτρα που όφειλε κατ' εφαρμογή του άρθρου 6, παράγραφος 2, της οδηγίας για τους οικοτόπους.

- 178 Συγκεκριμένα, υποστηρίζει ότι τα έργα για τα ως άνω ορυχεία είχαν ως συνέπεια την καταστροφή προστατευόμενων δυνάμει του εν λόγω ΤΚΣ οικοτόπων, όπως του οικοτόπου 9230 — γαλικιακά-πορτογαλικά δάση δρυός με *Quercus robur* και *Quercus pyrenaica*, ο οποίος είναι, κατά την άποψή της, ιδιαίτερος σημαντικός για την καφέ αρκούδα, δεδομένου ότι χρησιμοποιείται συχνά από το συγκεκριμένο είδος ως ζώνη διελεύσεως.
- 179 Ισχυρίζεται επίσης ότι τα ορυχεία αυτά δημιουργούν «φραγμό» που έχει συντελέσει στον αποκλεισμό του διαδρόμου *Leitariegos*, μιας ζώνης διελεύσεως μεγάλης σημασίας για τον δυτικό πληθυσμό της καφέ αρκούδας της Κανταβρίας, τμήμα του οποίου αποτελεί η πληθυσμιακή ενότητα καφέ αρκούδας που απαντά στην περιοχή «Alto Sil», με απώτερη συνέπεια την κατάτμηση του οικοτόπου του εν λόγω πληθυσμού και την απομόνωση ορισμένων εκ των επιμέρους πληθυσμιακών ενοτήτων.
- 180 Επιπροσθέτως, ο «φραγμός» που φέρεται ότι δημιουργούν τα ορυχεία αυτά καθιστά ακόμη δυσχερέστερες τις ανταλλαγές μεταξύ του δυτικού και του ανατολικού πληθυσμού της καφέ αρκούδας της Κανταβρίας, με συνέπεια τη διαιώνιση του κατακερματισμού του συγκεκριμένου είδους και την επιβράδυνση της αποκαταστάσεως του ανατολικού πληθυσμού σε έναν αριθμό δειγμάτων που να διασφαλίζει τη βιωσιμότητά του.
- 181 Το Βασίλειο της Ισπανίας αντιτείνει ότι τα ορυχεία βρίσκονται σε μη δασικές εκτάσεις, αποτελούμενες ως επί το πλείστον από ερεικώνες, όπου οι αρκούδες ουδέποτε ανέτρεφαν τα νεογνά τους, όχι λόγω της υπάρξεως των ως άνω ορυχείων, αλλά λόγω της ελλείψεως ευνοϊκού προς τούτο οικοτόπου, παράγοντα που δεν συνδέεται με τις πιθανές διαταράξεις τις οποίες θα μπορούσαν να προκαλέσουν τα ορυχεία στην ανατροφή νεογνών.

- 182 Εξάλλου, η αυτόνομη περιφέρεια της Castilla y León έλαβε πλείονα μέτρα για την αναβάθμιση του οικοτόπου της καφέ αρκούδας, μεταξύ των οποίων και η αποκατάσταση του οικοτόπου του είδους αυτού εντός της ζώνης του διαδρόμου *Leitariegos*.
- 183 Το Βασίλειο της Ισπανίας θεωρεί ότι, μολονότι το βόρειο τμήμα της περιοχής «Alto Sil» είναι σημαντικό για την καφέ αρκούδα, εντούτοις πρόκειται για μια ζώνη που βρίσκεται πολύ βόρεια σε σχέση με τα ορυχεία, σε υψόμετρο μεγαλύτερο από 1 800 μέτρα, περίκλειστη από τις επαρχίες των Αστουριών και της Λέον, όπου οι αρκούδες αναζητούν τροφή κατά την άνοιξη και το φθινόπωρο. Οι αρκούδες δεν μετακινούνται προς το νότιο τμήμα της ίδιας περιοχής, όπου βρίσκονται τα ορυχεία, διότι ο οικοτόπος είναι εντελώς διαφορετικός εκεί.
- 184 Τέλος, όσον αφορά τους ισχυρισμούς της Επιτροπής σχετικά με την απώλεια οικοτόπου 9230 — γαλικιακά-πορτογαλικά δάση δρυός με *Quercus robur* και *Quercus pyrenaica*, οι οικείες εκτάσεις καλύπτουν επιφάνεια 17,92 εκταρίων στην περίπτωση του ορυχείου «Fonfría» και 19,90 εκταρίων στην περίπτωση του ορυχείου «Ampliación de Feixolín». Εφόσον η συνολική επιφάνεια του οικοτόπου αυτού στην περιοχή «Alto Sil» ανέρχεται, σύμφωνα με τις τελευταίες μελέτες, σε 4 000 εκτάρια, ή ακόμη και σε 8 000 εκτάρια, και όχι σε 2 600 εκτάρια όπως αναφερόταν στην πρόταση χαρακτηρισμού της περιοχής ως ΤΚΣ, οι σχετικές απώλειες είναι, αναλογικά, αμελητέες.

— Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 185 Πρέπει, πρώτον, να εξεταστεί ο ισχυρισμός της Επιτροπής ότι, κατά παράβαση του άρθρου 6, παράγραφος 2, της οδηγίας για τους οικοτόπους, οικοτόποι που προστατεύονται δυνάμει του ΤΚΣ «Alto Sil» καταστράφηκαν μετά τον χαρακτηρισμό της περιοχής «Alto Sil» ως ΤΚΣ τον Δεκέμβριο του 2004.

- 186 Συναφώς, όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας με τα σημεία 144 και 145 των προτάσεών της, από τη δικογραφία, ειδικότερα δε από τον περιεχόμενο στη μελέτη του 2005 πίνακα ενεργών ορυχείων, προκύπτει ότι ναι μεν η λειτουργία των ορυχείων «Fonfría» και «Ampliación de Feixolín» είχε ως συνέπεια την καταστροφή του οικείου τόπου, πλην όμως η καταστροφή αυτή, στην περίπτωση του δεύτερου από τα ως άνω ορυχεία, επήλθε μετά τον Δεκέμβριο του 2004 και σε έκταση τουλάχιστον 19 εκταρίων.
- 187 Η Επιτροπή υποστηρίζει, δεύτερον, ότι, στις ζώνες που συνορεύουν με τα οικεία ορυχεία, οι θόρυβοι και οι δονήσεις από τις εξορυκτικές δραστηριότητες έχουν προκαλέσει σημαντικές διαταράξεις για την καφέ αρκούδα, η οποία αποτελεί είδος προτεραιότητας προστατευόμενο λόγω του χαρακτηρισμού της περιοχής ως ΤΚΣ.
- 188 Επί τούτου, από την περιβαλλοντική μελέτη της 7ης Νοεμβρίου 2008 σχετικά με το σχέδιο της επιχειρήσεως Minero Siderúrgica de Ponferrada για την υπαίθρια εξόρυξη άνθρακα στα όρη του Orallo (Villablino, León) «Feixolín», η οποία επισυνάφθηκε από την Επιτροπή σε παράρτημα του δικογράφου της προσφυγής της, προκύπτει ότι η οφειλόμενη στη λειτουργία του ορυχείου «Feixolín» απώλεια οικοτόπου της καφέ αρκούδας της Κανταβρίας υπήρξε αξιοσημείωτη στο εσωτερικό του καλούμενου «διαδρόμου του Leitariegos», ότι οι αρκούδες απομακρύνονται 3,5 με 5 χιλιόμετρα από τη ζώνη εμβέλειας των θορύβων και των δονήσεων που προκαλούν τα ορυχεία και ότι η λειτουργία τους καθιστά αδύνατη ή πολύ δυσχερέστερη την πρόσβαση της αρκούδας στον ως άνω διάδρομο, ο οποίος όμως συνιστά άκρως σημαντική, για τον ανατολικό πληθυσμό του συγκεκριμένου είδους, δίοδο από Βορρά προς Νότο.
- 189 Τα ανωτέρω ευρήματα επιρρωνύονται από τη μελέτη του 2005, όπου τονίζεται, στο πλαίσιο της αναλύσεως των επιπτώσεων της λειτουργίας των ορυχείων του Βορρά, μεταξύ των οποίων τα «Feixolín» και «Fonfría», ότι ο εύρος 10 χιλιομέτρων διάδρομος του Leitariegos συνιστά πολύ κρίσιμη δίοδο για τον ανατολικό πληθυσμό του συγκεκριμένου είδους, ιδίως στο μέτρο που καθιστά δυνατή την επικοινωνία μεταξύ δύο όλως σημαντικών αναπαραγωγικών πληθυσμιακών ενότητων.

- 190 Η ίδια αυτή μελέτη επιβεβαιώνει ότι η υποβάθμιση και το κλείσιμο του διαδρόμου αποτελεί μία εκ των κυριότερων απειλών για την αποκατάσταση της καφέ αρκούδας της Κανταβρίας, καθόσον θα μπορούσε να έχει ως συνέπεια τη διχοτόμηση του ανατολικού πληθυσμού, ή ακόμη και τη διάσπαση, τελικώς, του είδους αυτού σε τρεις πληθυσμούς.
- 191 Κατά συνέπεια, οι θόρυβοι και οι δονήσεις από τα υπαίθρια ορυχεία «Feixolín», «Fonfría» και «Ampliación de Feixolín», καθώς και το επακόλουθο κλείσιμο του διαδρόμου του Leitariegos, συνιστούν διαταράξεις του ΤΚΣ «Alto Sil», οι οποίες είναι σημαντικές από απόψεως της διατηρήσεως της καφέ αρκούδας.
- 192 Δεδομένου ότι οι άδειες για τα ορυχεία «Feixolín» και «Fonfría» χορηγήθηκαν πριν το προβλεπόμενο από την οδηγία για τους οικοτόπους καθεστώς προστασίας αρχίσει να εφαρμόζεται στην περιοχή «Alto Sil» λόγω του χαρακτηρισμού της ως ΤΚΣ τον Δεκέμβριο του 2004, τίθεται το ερώτημα αν, όπως προεκτέθηκε στη σκέψη 156 της παρούσας αποφάσεως όσον αφορά τις οχλήσεις που προκάλεσαν για τον αγριόκουρκο τα ορυχεία που αδειοδοτήθηκαν πριν από τον χαρακτηρισμό της οικείας περιοχής ως ΖΕΠ το 2000, είναι δυνατό να δικαιολογηθούν οι διαταράξεις αυτές από την κατ' αναλογία εφαρμογή του άρθρου 6, παράγραφος 4, της οδηγίας για τους οικοτόπους στο πλαίσιο της σχετικής εθνικής διαδικασίας, με συνέπεια να μην μπορεί να προσαφθεί στο εν λόγω κράτος μέλος παράβαση της παραγράφου 2 του άρθρου αυτού.
- 193 Το Βασίλειο της Ισπανίας, στηριζόμενο συναφώς στην ανάλυση που περιείχε η μελέτη του 2005, επικαλείται προς τούτο επιτακτικούς λόγους σημαντικού δημοσίου συμφέροντος στη διατήρηση των ορυχείων, όπως την απρόσκοπτη συνέχιση του ανεφοδιασμού, την προστασία θέσεων εργασίας, τον οριστικό χαρακτήρα των αποφάσεων περί χορηγήσεως αδειάς, καθώς και τις ποικίλες προτάσεις για λήψη μέτρων αναβαθμίσεως του οικοτόπου της καφέ αρκούδας, ιδίως δε μέτρων για την αποκατάσταση της βλαστήσεως στον διάδρομο του Leitariegos.

- 194 Εντούτοις, από το άρθρο 6, παράγραφος 4, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας για τους οικοτόπους προκύπτει ότι, όταν στον οικείο τόπο απαντά κάποιο είδος φυσικού οικοτόπου και/ή κάποιο είδος προτεραιότητας, είναι δυνατό να προβληθούν μόνον επιχειρήματα σχετικά με την ανθρώπινη υγεία και τη δημόσια ασφάλεια ή με θετικές συνέπειες πρωταρχικής σημασίας για το περιβάλλον ή, κατόπιν γνωμοδότησεως της Επιτροπής, άλλοι επιτακτικοί σημαντικοί λόγοι σημαντικού δημοσίου συμφέροντος.
- 195 Επομένως, δεδομένου ότι η υπό κρίση αιτίαση αφορά την καφέ αρκούδα ως είδος προτεραιότητας προστατευόμενο δυνάμει του ΤΚΣ «Alto Sil» από το 2004 και εφόσον το Βασίλειο της Ισπανίας δεν επικαλέστηκε λόγους όπως οι αναφερόμενοι στο άρθρο 6, παράγραφος 4, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας για τους οικοτόπους, οι διαταράξεις που διαπιστώθηκαν με τη σκέψη 191 της παρούσας αποφάσεως δεν μπορούν να δικαιολογηθούν βάσει εθνικής διαδικασίας παρεκκλίσεως ανάλογης με την προβλεπόμενη από την εν λόγω διάταξη.
- 196 Κατά συνέπεια, το δεύτερο σκέλος της τέταρτης αιτιάσεως πρέπει να γίνει δεκτό όσον αφορά τα ορυχεία του Βορρά, τα οποία αφορά το σκέλος αυτό, ήτοι τα ορυχεία «Feixolín», «Fonfría» και «Ampliación de Feixolín».
- 197 Κατόπιν του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, διαπιστώνεται ότι:
- το Βασίλειο της Ισπανίας, εγκρίνοντας τη λειτουργία των υπαίθριων ορυχείων «Nueva Julia» και «Ladrones» χωρίς να εξαρτήσει τη χορήγηση των σχετικών αδειών από την πραγματοποίηση εκτιμήσεως προκειμένου να προσδιοριστούν, να περιγραφούν και να αξιολογηθούν δεόντως τα άμεσα, έμμεσα και σωρευτικά αποτελέσματα των υφιστάμενων υπαίθριων εξορυκτικών έργων, πλην της εκτιμήσεως που πραγματοποιήθηκε σχετικά με τις επιπτώσεις της λειτουργίας του ορυχείου «Ladrones» για την καφέ αρκούδα,

παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 2, 3 και 5, παράγραφοι 1 και 3, της τροποποιημένης οδηγίας 85/337.

— από το 2000, έτος κατά το οποίο η περιοχή «Alto Sil» χαρακτηρίστηκε ως ΖΕΠ δυνάμει της οδηγίας για τα πτηνά,

— το Βασίλειο της Ισπανίας, εγκρίνοντας τη λειτουργία των υπαίθριων ορυχείων «Nueva Julia» και «Ladrones» χωρίς να εξαρτήσει τη χορήγηση των σχετικών αδειών από την πραγματοποίηση εκτιμήσεως των ενδεχομένων επιπτώσεων των εν λόγω έργων και, εν πάση περιπτώσει, χωρίς να πληρούνται οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες επιτρέπεται η υλοποίηση έργου παρά τους κινδύνους που ενέχει για τον αγριόκουρκο (*Tetrao urogallus*), ένα από τα στοιχεία του φυσικού πλούτου που δικαιολόγησαν τον χαρακτηρισμό της περιοχής «Alto Sil» ως ΖΕΠ, ήτοι να μην υφίστανται εναλλακτικές λύσεις, να συντρέχουν επιτακτικοί λόγοι σημαντικού δημοσίου συμφέροντος και να ανακοινωθούν στην Επιτροπή τα αντισταθμιστικά μέτρα που είναι αναγκαία προς διασφάλιση της συνοχής του όλου προγράμματος Natura 2000, καθώς και

— παραλείποντας να λάβει τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να αποτρέψει την υποβάθμιση των οικοτόπων, περιλαμβανομένων των οικοτόπων ειδών, και την πρόκληση σημαντικών διαταράξεων για τον αγριόκουρκο, του οποίου η παρουσία στη συγκεκριμένη περιοχή δικαιολόγησε τον χαρακτηρισμό της ως ΖΕΠ, από τη λειτουργία των ορυχείων «Feixolín», «Salguero-Prégame-Valdesegadas», «Fonfría», «Ampliación de Feixolín» και «Nueva Julia»,

παρέβη, όσον αφορά τη ΖΕΠ «Alto Sil», τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 6, παράγραφοι 2 έως 4, της οδηγίας για τους οικοτόπους, σε συνδυασμό με το άρθρο 7 της οδηγίας αυτής, και

— από τον Δεκέμβριο του 2004, το Βασίλειο της Ισπανίας, παραλείποντας να λάβει τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να αποτρέψει την υποβάθμιση των οικοτόπων, περιλαμβανομένων των οικοτόπων ειδών, καθώς και τις διαταράξεις

που προκαλούνται στα επίμαχα είδη από τα ορυχεία «Feixolín», «Fonfría» και «Ampliación de Feixolín», παρέβη, όσον αφορά τον ΤΚΣ «Alto Sil», τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας για τους οικοτόπους.

Επί των δικαστικών εξόδων

- ¹⁹⁸ Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δυνάμει του άρθρου 69, παράγραφος 3, του ίδιου κανονισμού, το Δικαστήριο μπορεί να αποφασίσει ότι κάθε διάδικος φέρει τα δικαστικά του έξοδα σε περίπτωση μερικής ήττας των διαδίκων.
- ¹⁹⁹ Εν προκειμένω, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι ορισμένες από τις αιτιάσεις της Επιτροπής δεν έγιναν δεκτές.
- ²⁰⁰ Κατά συνέπεια, το Βασίλειο της Ισπανίας πρέπει να φέρει, πέραν των δικαστικών του εξόδων, τα δύο τρίτα των εξόδων της Επιτροπής. Η Επιτροπή θα φέρει το ένα τρίτο των δικαστικών της εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφασίζει:

1) Το Βασίλειο της Ισπανίας, εγκρίνοντας τη λειτουργία των υπαίθριων ορυχείων «Nueva Julia» και «Ladrones» χωρίς να εξαρτήσει τη χορήγηση των

σχετικών αδειών από την πραγματοποίηση εκτιμήσεως προκειμένου να προσδιοριστούν, να περιγραφούν και να αξιολογηθούν δεόντως τα άμεσα, έμμεσα και σωρευτικά αποτελέσματα των υφιστάμενων υπαίθριων εξορυκτικών έργων, πλην της εκτιμήσεως που πραγματοποιήθηκε σχετικά με τις επιπτώσεις της λειτουργίας του ορυχείου «Ladrones» για την καφέ αρκούδα (*Ursus arctos*), παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 2, 3 και 5, παράγραφοι 1 και 3, της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/11/ΕΚ του Συμβουλίου, της 3ης Μαρτίου 1997.

2) Από το 2000, έτος κατά το οποίο η ζώνη «Alto Sil» χαρακτηρίστηκε ως ζώνη ειδικής προστασίας κατά την έννοια της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 2ας Απριλίου 1979, περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/49/ΕΚ της Επιτροπής, της 29ης Ιουλίου 1997, το Βασίλειο της Ισπανίας,

— εγκρίνοντας τη λειτουργία των υπαίθριων ορυχείων «Nueva Julia» και «Ladrones» χωρίς να εξαρτήσει τη χορήγηση των σχετικών αδειών από την πραγματοποίηση εκτιμήσεως των ενδεχομένων επιπτώσεων των εν λόγω έργων και, εν πάση περιπτώσει, χωρίς να πληρούνται οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες επιτρέπεται η υλοποίηση έργου παρά τους κινδύνους που ενέχει για τον αγριόκουρκο (*Tetrao urogallus*), ένα από τα στοιχεία του φυσικού πλούτου που δικαιολόγησαν τον χαρακτηρισμό του τόπου «Alto Sil» ως ζώνης ειδικής προστασίας, ήτοι να μην υφίστανται εναλλακτικές λύσεις, να συντρέχουν επιτακτικοί λόγοι σημαντικού δημοσίου συμφέροντος και να ανακοινωθούν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή τα αντισταθμιστικά μέτρα που είναι αναγκαία προς διασφάλιση της συνοχής του όλου προγράμματος Natura 2000, καθώς και

— παραλείποντας να λάβει τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να αποτρέψει την υποβάθμιση των οικοτόπων, περιλαμβανομένων των οικοτόπων ειδών, και την πρόκληση σημαντικών διαταράξεων για τον αγριόκουρ-

κο, του οποίου η παρουσία στη συγκεκριμένη περιοχή δικαιολόγησε τον χαρακτηρισμό της ως ζώνης ειδικής προστασίας, από τη λειτουργία των ορυχείων «Feixolín», «Salguero-Prégame-Valdesegadas», «Fonfría», «Ampliación de Feixolín» και «Nueva Julia»,

παρέβη, όσον αφορά τη ζώνη ειδικής προστασίας «Alto Sil», τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 6, παράγραφοι 2 και 4, της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας, σε συνδυασμό με το άρθρο 7 της οδηγίας αυτής.

- 3) Από τον Δεκέμβριο του 2004, το Βασίλειο της Ισπανίας, παραλείποντας να λάβει τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να αποτρέψει την υποβάθμιση των οικοτόπων, περιλαμβανομένων των οικοτόπων ειδών, καθώς και τις διαταράξεις που προκαλούνται στα επίμαχα είδη από τα ορυχεία «Feixolín», «Fonfría» και «Ampliación de Feixolín», παρέβη, όσον αφορά τον τόπο κοινοτικής σημασίας «Alto Sil», τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας.
- 4) Απορρίπτει κατά τα λοιπά την προσφυγή.
- 5) Το Βασίλειο της Ισπανίας φέρει, πέραν των δικαστικών του εξόδων, τα δύο τρίτα των εξόδων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή φέρει το ένα τρίτο των δικών της δικαστικών εξόδων.

(υπογραφές)